

Evaluatie 2022

patrijzenmonitoring

Auteur	Stichting Landschapsbeheer Gelderland
Opdrachtgever	Collectief VALA
Status	Definitief
Datum	06-02-2023

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	3
2	TERRITORIA EN BEHEER	5
2.1	Methode	5
2.2	Minimaal en optimaal beheer	5
2.3	Focusgebieden	6
3	PER FOCUSGEBIED	7
3.1	Aantallen	7
3.2	Dichtheden patrijzen	7
3.3	Oppervlak maatregelen	10
3.4	Afstand territoria van maatregelen	13
3.5	Territoria en beheer op kaart	14
3.5.1	Barlo (Aalten eo)	14
3.5.2	Hengelo-Velswijk (Vorden eo)	15
3.5.3	Leestensche Broek (Vorden eo)	17
3.5.4	Meddo-Zwolle (Berkelland)	18
3.5.5	N18 (Berkelland)	19
3.5.6	Neede Noord (Berkelland)	20
3.5.7	Nettelhorst	21
3.5.8	Montferland	22
3.5.9	Sinderen eo	24
3.5.10	Steenderen	26
3.5.11	Wehl	27
4	PER DEELGEBIED	28
4.1	Aantallen	28
4.2	Dichtheden patrijzen	28
4.3	Oppervlak maatregelen in telgebieden	30
4.4	Afstand territoria van maatregelen deelgebieden	32
4.5	Territoria en beheer op kaart	33
4.5.1	Aalten eo	33
4.5.2	Berkelland	34
4.5.3	Didam	35
4.5.4	Montferland	36
4.5.5	Sinderen eo	37
4.5.6	Steenderen eo	38
4.5.7	Vorden	39
4.5.8	Wehl	40
5	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	41
	BRONNEN	45
	BIJLAGEN	46
	Bijlage 1 Begrenzing Focusgebieden Patrijs	47
	Bijlage 2 Telgebieden per focusgebied	48
	Bijlage 3 Telgebieden patrijs per deelgebied	54
	Bijlage 4 Aandachtspunten vanuit de patrijzen-tellers	58
	Bijlage 5 Optimaal beheer en pakketten	59

1 Inleiding

Een onderdeel uit het Actieplan Akker- en weidevogels Gelderland (2016) was het realiseren van maatregelen voor de doelsoort patrijs in specifiek voor deze doelsoort aangewezen actiegebieden. De VALA is in 2016 en 2017 al gestart met het beheer voor kruidenrijke akkerranden en heeft dit beheer de afgelopen jaren verder uitgebreid. Sinds 2018 vind de beheermonitoring voor de patrijs plaats door Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) in opdracht van de agrarische collectieven in Gelderland.

In samenwerking met Sovon, worden door Stichting Landschapsbeheer Gelderland vrijwillige patrijzertellers opgeleid. Vrijwilligers zijn onmisbaar bij het tellen van patrijzen en het verzamelen en invoeren van de gegevens. Hoe wordt geteld staat beschreven in de handleiding patrijstellingen en invoer op Avimap en Sovon-website (SLG, 2021).

2022 kenmerkte zich vooral tot een koude periode tot april, waarna een droog 2^e helft voorjaar startte, gevolgd door een droge zomer. Dit in tegenstelling tot 2021 wat nat begon en laat op gang kwam.

In 2022 is er in Gelderland geteld in 239 telgebieden. Hiervan liggen 117 (tel)gebieden in de Achterhoek. Deze telgebieden worden door 211 vrijwilligers geteld.

Deze telgebieden zijn onderverdeeld in deelgebieden (lees regio's). Binnen enkele deelgebieden zijn in 2020 door Collectief VALA focusgebieden voor de patrijs aangewezen. Meer informatie over focusgebieden staat vermeld in hoofdstuk 2.

Deze rapportage is gebaseerd op de data van de voorjaarsestellingen in 2022 (t/m augustus) in de Achterhoek en de evaluatie-middag met de vrijwilligerscoördinatoren. De rapportage geeft inzicht in getelde oppervlakte, het aantal territoria, het beheer en de relatie tussen die twee. Voor de focusgebieden staan deze overzichten, kaarten en adviezen in hoofdstuk 3. Voor de deelgebieden staat dit in hoofdstuk 4.

Hierbij is, indien geteld, ook inzicht gegeven in de gevonden gezinnen en kluchten t/m november 2022. Niet in alle gebieden zijn gezinnen geteld. Daar waar wel geteld is, zijn het momentopnames geweest. Doordat gezinnen niet gevolgd zijn en dubbeltellingen niet uit te sluiten zijn, kunnen er geen betrouwbare uitspraken worden gedaan over kuikenoverleving. Wel wordt inzicht verschaft in het aantal gevonden gezinnen en kluchten en gemiddeld aantal kuikens per gezin of patrijzen per klucht.

Een definitief shape bestand met gevonden gezinnen en kluchten wordt eind februari separaat aangeleverd. Hiermee wordt inzicht verschaft in het aantal gevonden gezinnen en kan d.m.v. kolom 'Aantal' de gemiddelde grootte van gezinnen/kluchten berekend worden.

In het hoofdstuk 6 staan de conclusies en aanbevelingen weergegeven. De belangrijkste gemaakte opmerkingen tijdens de evaluatiebijeenkomsten zijn opgenomen in bijlage 4.

Separaat aan deze beheerevaluatie zullen kaarten gedeeld worden per focusgebied met daarop alle bezoeksstippen die tot de territoria in deze rapportage hebben geleid, evenals de data uit waarneming.nl.

In de deelgebieden Vorden en Berkelland is, in kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) van de Provincie Gelderland, door Sovon gemonitord. In deze gebieden zijn door Sovon patrijzen

waargenomen. Deze bezoeken zijn meegenomen in de berekening van de territoria en dus onderdeel van deze rapportage.

2 Territoria en beheer

2.1 Methode

Voor de analyse van de territoria en het beheer zijn eerst alle territoria van de patrijs bepaald aan de hand van de autoclustering van Sovon. Daarna is een selectie gemaakt van de territoria die op respectievelijk 300, 500 en 1000 meter afstand liggen van genomen maatregelen voor de patrijs. 300-500 meter is de dispersieafstand van patrijzen (Sovon rekent met 500m). Als het biotoop geschikt is blijven paartjes binnen een straal van 300-500 meter. Dit betekent dat maatregelen het meest effectief zijn als ze binnen een straal van 500 meter van een vastgesteld territorium worden genomen.

De maatregelen (allen afgesloten via ANLb) waarmee is gerekend, zijn:

- Kruidenrijk grasland
- Botanisch grasland
- Kruidenrijke akker
- Kruidenrijke akkerrand
- Knip- en scheerheg
- Struweelhaag
- Struweelrand

Patrijzen-paartjes die binnen 300 meter de beschikking hebben over voedsel en dekking middels een ANLb-maatregel hebben een lichtgroene kleur gekregen op kaart, tussen 300-500 m een groene kleur, tussen 500-1000 m een oranje kleur en als er sprake is van meer dan 1000 meter een rode kleur. Zodoende kunnen er uitspraken worden gedaan of er voldoende beheermaatregelen zijn afgesproken in een gebied.

Natuurlijk speelt ook het bestaande landschap een grote rol. Bij de huidige analyse was er geen mogelijkheid om hier rekening mee te houden, behalve de aanname dat bestaande landschap voor ca. de helft bijdraagt aan geschikt habitat voor de patrijs. Bij 7% maatregelen is er een stand still van de populatie. Het streven is 10% van het landschap optimaal inrichten voor de patrijs, waarvan ca. 5% wordt gerealiseerd door bestaand landschap en ca. 5% door gerichte maatregelen ANLb. Dan zijn de omstandigheden optimaal om de populatie te laten groeien.

2.2 Minimaal en optimaal beheer

Gezien het landschap in de Achterhoek en de kwaliteit van de bestaande landschapsstructuren en uitgaande van diverse literatuuronderzoeken is voor Collectief VALA de volgende keuze gemaakt qua minimaal en optimaal beheer in de patrijzenfocusgebieden:

- Minimaal beheer = op 1,5 % van de oppervlakte worden ANLb maatregelen genomen
- Tussenvariant = op 3% van de oppervlakte worden ANLb maatregelen genomen
- Optimaal beheer = op 5% van de oppervlakte worden ANLb maatregelen genomen

Hierbij wordt tevens als uitgangspunt gehanteerd dat de helft van de ANLb maatregelen bestaat uit tijdelijke maatregelen zoals akkerranden, keverbanken en kruidenrijke akkers en de andere helft uit duurzame maatregelen zoals hagen, struweelranden, kruidenrijke stroken en botanisch grasland.

ANLb aangevuld met bestaand geschikt landschap zou dan in totaal 10% van de oppervlakte moeten beslaan.

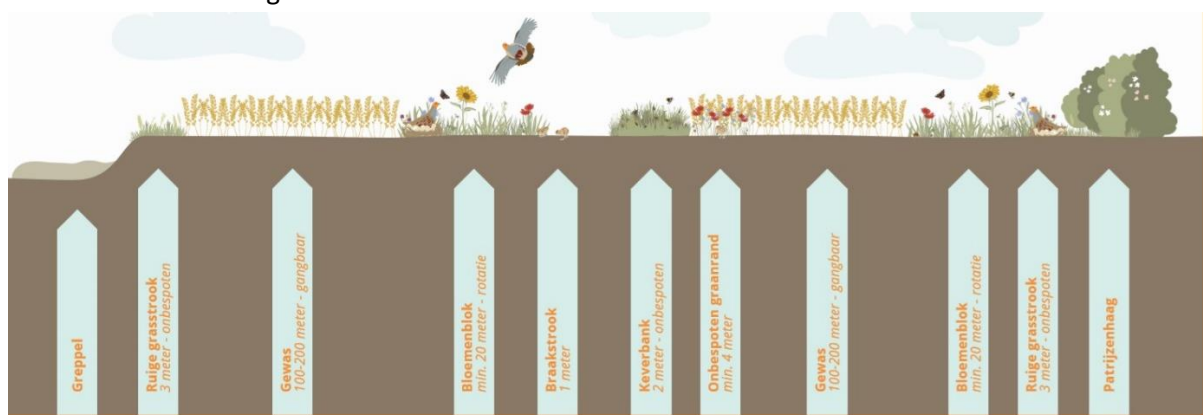
2.3 Focusgebieden

Om ANLb zo goed mogelijk in te kunnen zetten, wordt er gewerkt met focusgebieden: de beste gebieden waar nog behoorlijke aantallen patrijzen voorkomen en het huidige landschap en grondgebruik kansen biedt voor de toekomst. Om tot de bepaling van focusgebieden te komen zijn een aantal stappen uitgevoerd.

Alle gebieden waarvan de inschatting is dat er nog een levensvatbare, niet geïsoleerde, populatie van patrijzen zit, zijn opgenomen als focusgebied:

1. Ten eerste is op basis van de telresultaten van 2018-2021 gekeken naar het voorkomen van de patrijs in de Achterhoek.
2. Ook de waarnemingen van de patrijs die zijn ingevuld op waarneming.nl zijn meegenomen.
3. En daarnaast is ook gekeken naar de kaart van de patrijs uit de Vogelatlas van Sovon.
4. Vervolgens is rekening gehouden met de minimale grootte van 500 ha per gebied.
5. Als grenzen van de focusgebieden zijn zoveel mogelijk de grenzen van telgebieden aangehouden omdat dit redelijk harde grenzen zijn (wegen, waterlopen ed.).

Er bestaat geen perfecte manier om de verschillende habitatmaatregelen voor de patrijs over een landschap te verdelen, maar er zijn wel een paar richtlijnen. Optimaal beheer moet erop gericht zijn om al de noodzakelijke habitats en maatregelen (nestgelegenheid, kuikenhabitat, winterdekking) aan te bieden binnen het territorium van een paartje patrijzen. Deze illustratie uit de Partridge Leidraad laat een ideale indeling zien.

Voor de Achterhoek zijn in totaal 11 focusgebieden voor de patrijs aangewezen. De focusgebieden staan weergegeven op de kaart in bijlage 1.

3 Per focusgebied

3.1 Aantallen

Zie hieronder de verdeling van de getelde gebieden binnen de focusgebieden. De kaarten met het overzicht van de begrensde focusgebieden en de telgebieden per focusgebied, zijn opgenomen in bijlage 1.

Tabel 1: Aantal en oppervlak van de telgebieden in de focusgebieden t.o.v. van het totale oppervlak van het focusgebied.

Focusgebied	Getelde gebieden	Oppervlakte getelde gebieden (ha)	Totale oppervlakte focusgebied (ha)
Barlo	1	1.555	1716
Hengelo-Velswijk	6	1.562	1521
Leestensche Broek	2	218	455
Meddo-Zwolle	6	776	776
N18	5	850	1651
Neede Noord	3	419	730
Nettelhorst	2	234	744
Montferland	14	2.818	2852
Sinderen eo	13	1.817	2784
Steenderen	6	1.159	2164
Wehl	3	801	975
Eindtotaal	61	12.209	16.368

3.2 Dichtheden patrijzen

Hieronder is per focusgebied het aantal territoria en oppervlakte van de getelde gebieden binnen het focusgebied weergegeven, in de jaren 2020 t/m 2022. De dichtheid zegt iets over het aantal territoria per 1000 hectare en met dit getal kunnen de verschillende focusgebieden met elkaar vergeleken worden.

Tabel 2: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2020

Focusgebied	Opp. geteld in focusgebied (ha)	Aantal territoria	Dichtheid (per 1000 ha)
Barlo	1.555	26	16,7
Hengelo-Velswijk	1.365	33	24,2
Leestensche Broek	217	2	9,2
Meddo-Zwolle	213	1	4,7
N18	850	6	7,1
Neede Noord	569	3	5,3
Nettelhorst	744	11	14,8
Montferland	2.852	29	10,2
Sinderen eo	1.929	12	6,2
Steenderen	953	8	8,4
Wehl	801	13	16,2

Tabel 3: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2021

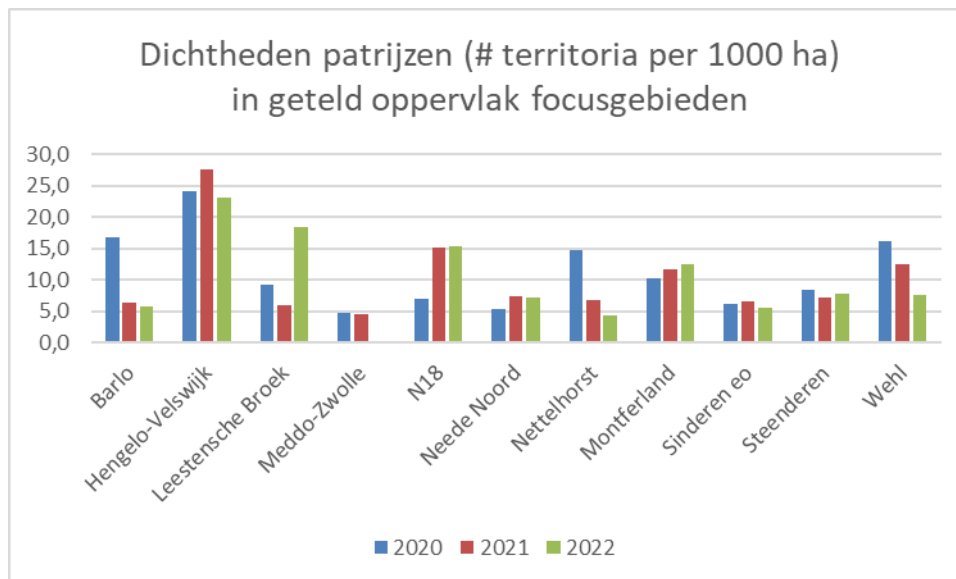
Focusgebied	Opp. geteld in focusgebied (ha)	Aantal territoria	Dichtheid (per 1000 ha)
Barlo	1.555	10	6,4
Hengelo-Velswijk	1.562	43	27,5
Leestensche Broek	338	2	5,9
Meddo-Zwolle	446	2	4,5
N18	722	11	15,2
Neede Noord	405	3	7,4
Nettelhorst	744	5	6,7
Montferland	2.818	33	11,7
Sinderen eo	1.827	12	6,6
Steenderen	1.654	12	7,3
Wehl	801	10	12,5

Tabel 4: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2022

Focusgebied	Opp. geteld in focusgebied (ha)	Aantal territoria	Dichtheid (per 1000 ha)
Barlo	1.555	9	5,8
Hengelo-Velswijk	1.562	36	23,0
Leestensche Broek	218	4	18,4
Meddo-Zwolle	776	0	0,0
N18	850	13	15,3
Neede Noord	419	3	7,2
Nettelhorst	234	1	4,3
Montferland	2.818	35	12,4
Sinderen eo	1.817	10	5,5
Steenderen	1.159	9	7,8
Wehl	801	6	7,5

Bij goede patrijzengebieden is de richtlijn 30-50 paar per 1000 ha (3 tot 5 per 100 ha). Zie voor de dichtheden van alle gebieden over de jaren heen, de volgende figuur.

Over de jaren heen resulteren deze cijfers in de volgende figuur.

Figuur 1: Dichtheden patrijzen per focusgebied in de periode 2020-2022

De oppervlakten zijn van de telgebieden binnen het focusgebieden die minimaal 1x geteld zijn.

In Barlo is in 2021 een correctie doorgevoerd in wijze van invoeren op sovon.nl, waardoor de cijfers meer overeen komen met de werkelijkheid. Hierdoor is in 2020 nog een uitschieter te zien.

In focusgebieden Leestensche Broek en Montferland is groei te zien. Barlo, Meddo-Zwolle, N18, Neede Noord, Sinderen en Steenderen laten een stabiel beeld zien.

In Nettelhorst en Wehl is een teruggang te zien. In Nettelhorst is alle voorgaande jaren volgens een andere methode geteld, in een veel groter gebiedsvlak en zonder geluid, daarom zijn deze gegevens niet met de andere gebieden te vergelijken. Wel wordt sinds 2022 een deel van Nettelhorst wel volgens de telmethode geteld, met geluid, door nieuwe tellers die in 2022 zijn opgeleid. Hier moet dus met een waarnemerseffect rekening gehouden worden.

3.3 Oppervlak maatregelen

De huidige situatie (ANLb-beheer t.b.v. de patrijs in 2020 t/m 2022) in de aangewezen focusgebieden geeft onderstaand beeld. Hier wordt gerekend met het totaal oppervlak per focusgebied, onafhankelijk welke telgebieden er binnen het focusgebied geteld zijn.

Tabel 5: Oppervlak focusgebieden en ANLb-maatregelen patrijs in 2020

Focusgebieden	Totaal oppervlakte in ha's	opp ANLb in ha's	%
Barlo	1.716	16,59	0,97%
Hengelo-Velswijk	1.521	2,63	0,17%
Leestensche Broek	455	4,82	1,06%
Meddo-Zwolle	776	7,41	0,95%
N18	1.651	4,8	0,29%
Neede Noord	730	9,89	1,35%
Nettelhorst	744	23,77	3,19%
Montferland	2.852	27,41	0,96%
Sinderen eo	2.784	20,28	0,73%
Steenderen	2.164	3,06	0,14%
Wehl	975	2,09	0,21%

Tabel 6: Oppervlak focusgebieden en ANLb-maatregelen patrijs in 2021

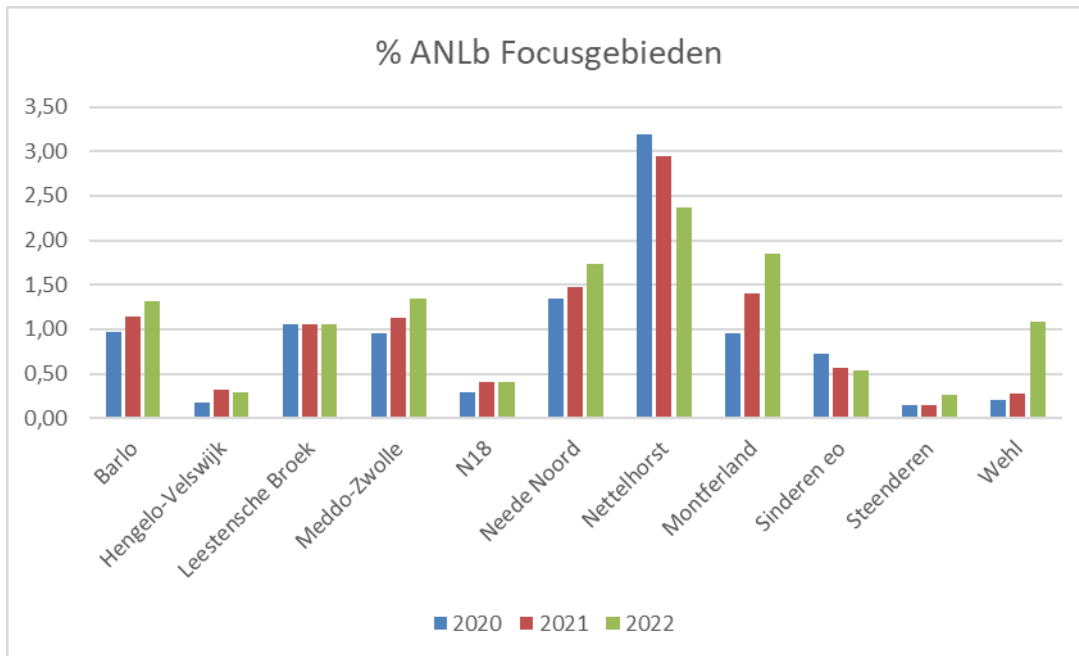
Focusgebieden	Totaal oppervlakte in ha's	opp ANLb in ha's	%
Barlo	1.716	19,64	1,14%
Hengelo-Velswijk	1.521	4,82	0,32%
Leestensche Broek	455	4,84	1,06%
Meddo-Zwolle	776	8,75	1,13%
N18	1.651	6,81	0,41%
Neede Noord	730	10,81	1,48%
Nettelhorst	744	21,90	2,94%
Montferland	2.852	39,88	1,40%
Sinderen eo	2.784	15,99	0,57%
Steenderen	2.164	3,25	0,15%
Wehl	975	2,72	0,28%

Tabel 7: Oppervlak focusgebieden en ANLb-maatregelen patrijs in 2022

Focusgebieden	Totaal oppervlakte in ha's	opp ANLb in ha's	%
Barlo	1.716	22,50	1,31%
Hengelo-Velswijk	1.521	4,46	0,29%
Leestensche Broek	455	4,81	1,06%
Meddo-Zwolle	776	10,36	1,34%
N18	1.651	6,57	0,40%
Neede Noord	730	12,68	1,74%
Nettelhorst	744	17,66	2,37%
Montferland	2.852	52,77	1,85%

Sinderen eo	2.784	14,68	0,53%
Steenderen	2.164	5,60	0,26%
Wehl	975	10,58	1,09%

Over de jaren heen geeft onderstaande figuur inzicht in de ontwikkeling van aantallen ha's ANLb-maatregelen voor de patrijs in de betreffende focusgebieden.

Figuur 2: Aantal ha's ANLb-maatregelen in focusgebieden regio Achterhoek in de periode 2020-2022

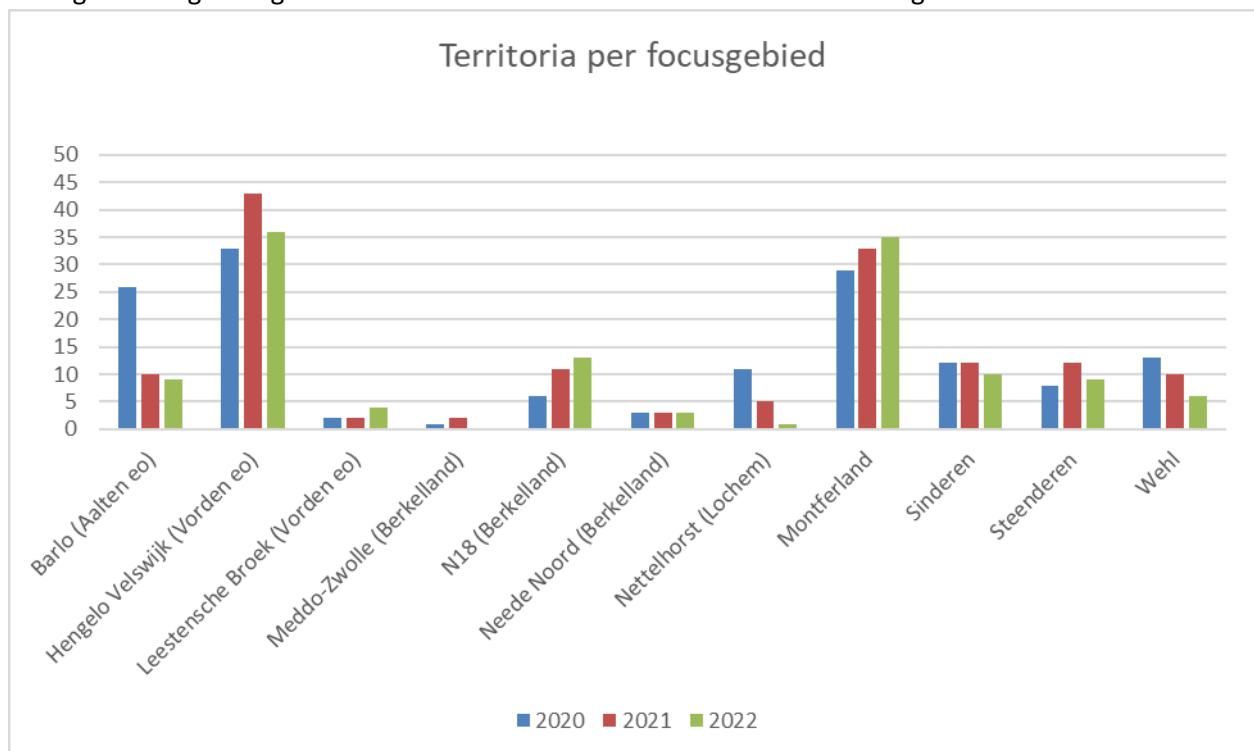
Voor het merendeel van de focusgebieden zijn de percentages ANLb beheer voor de patrijs over de jaren heen gestegen, met uitzondering van Nettelhorst, waar een daling te zien is, maar wat in absolute zin wel het hoogste percentage ANLb heeft. Het percentage ANLb in focusgebied Sinderen neemt langzaam af. Dit jaar was het aantal territoria iets lager dan voorgaande jaren. Advies is dit niet verder laten zakken.

Wel moet opgemerkt worden dat de afgelopen jaren weinig tot geen extra ANLb mogelijkheden waren. Vanaf 2023 zijn er wel weer uitbreidingsmogelijkheden.

De percentages liggen veelal tussen de 1 en 2,5%. Alleen in Hengelo-Velswijk, N18, Sinderen en Steenderen liggen de percentages ANLb onder de 1%.

Met name hier is dus nog een flinke investering in beheer nodig om de patrijs een positieve impuls te geven om op 3% of 5% ANLb maatregelen uit te komen.

In figuur 1 in paragraaf 3.2 staan de dichtheden (aantal territoria patrijs per 1000 ha) per focusgebied. Figuur 3 geeft inzicht in de aantallen territoria binnen de focusgebieden.

Figuur 3: Territoria per focusgebied

Ten opzicht van 2021 laten 7 van de 11 focusgebieden een daling in aantallen territoria zien in 2022. Neede-Noord is gelijk gebleven en de focusgebieden Leestensche Broek, N18 en Montferland laten een stijging in aantallen territoria zien.

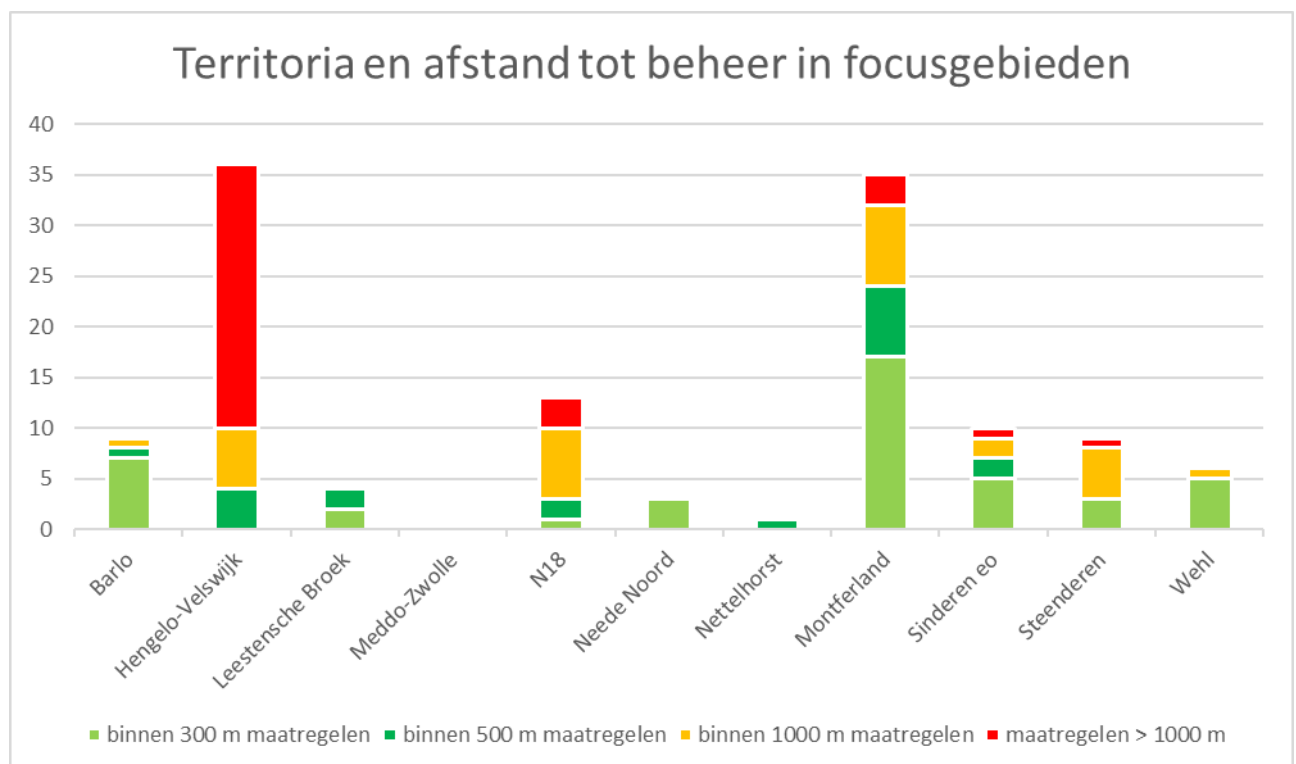
In focusgebied Meddo-Zwolle is ten westen van de Eibergseweg geteld, waarbij geen patrijzen gevonden zijn.

3.4 Afstand territoria van maatregelen

Aantallen territoria in relatie tot de ANLb maatregelen binnen de focusgebieden levert onderstaande tabel en grafiek op.

Tabel 8: Aantal territoria en de afstand van de territoria tot de ANLb-maatregelen in 2022

	binnen 300 m maatregelen	binnen 500 m maatregelen	binnen 1000 m maatregelen	maatregelen > 1000 m	Totaal aantal territoria
Barlo	7	1	1	0	9
Hengelo-Velswijk	0	4	6	26	36
Leestensche Broek	2	2	0	0	4
Meddo-Zwolle	0	0	0	0	0
N18	1	2	7	3	13
Neede Noord	3	0	0	0	3
Nettelhorst	0	1	0	0	1
Montferland	17	7	8	3	35
Sinderen eo	5	2	2	1	10
Steenderen	3	0	5	1	9
Wehl	5	0	1	0	6
Totaal	43	19	30	34	126

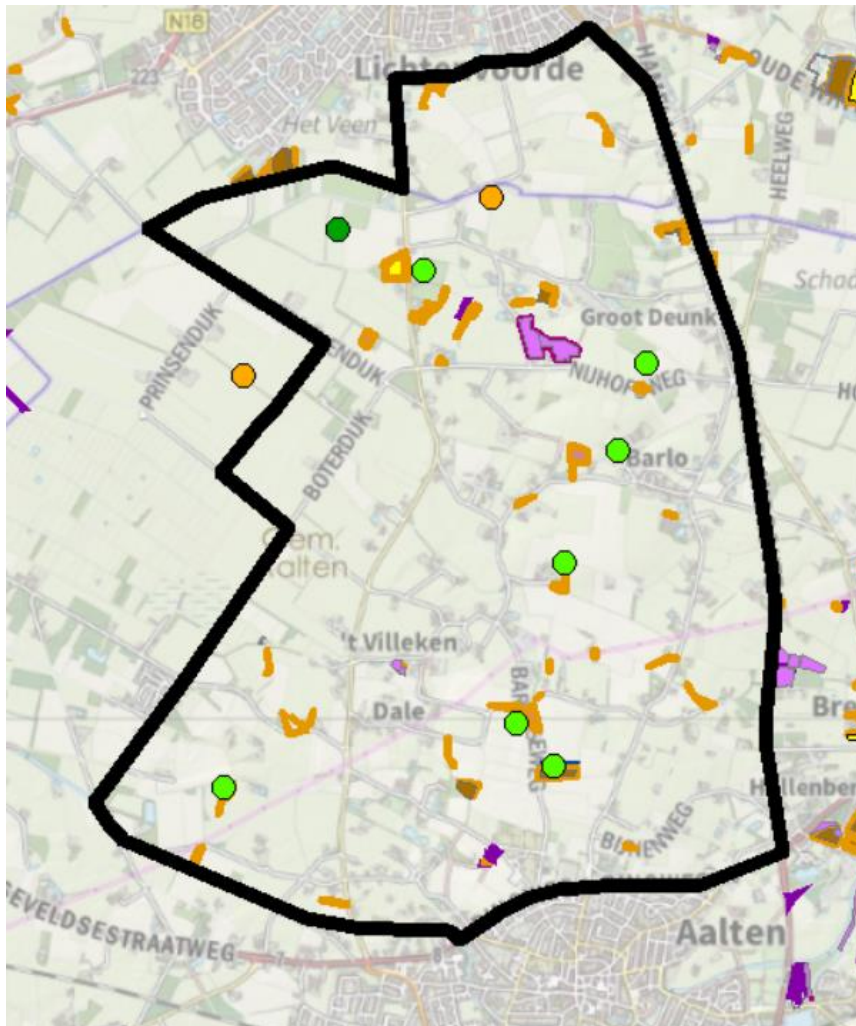

Figuur 4: Aantal territoria en afstand tot ANLb-beheer in focusgebieden in 2022

Duidelijk naar voren komt dat er in Hengelo-Velswijk flink winst te behalen is met het realiseren van ANLb maatregelen voor de patrijs.

3.5 Territoria en beheer op kaart

3.5.1 Barlo (Aalten eo)

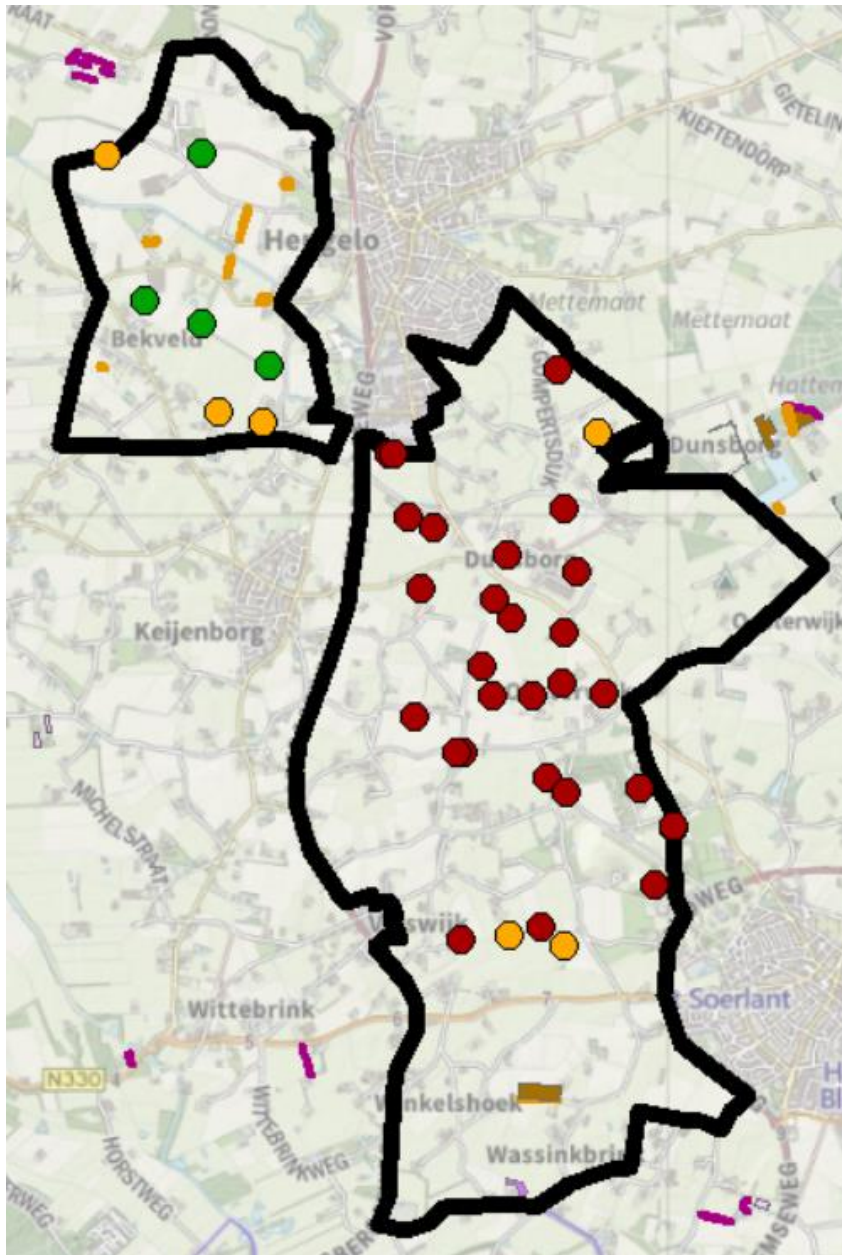

In het focusgebied Barlo zijn 9 territoria van de patrijs geteld. 100% van het focusgebied is geteld. 7 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 1 territorium ligt binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 1 territorium ligt binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en geen enkel territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje stip.

In het focusgebied is in totaal 22,50 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,31% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

3.5.2 Hengelo-Velswijk (Vorden eo)

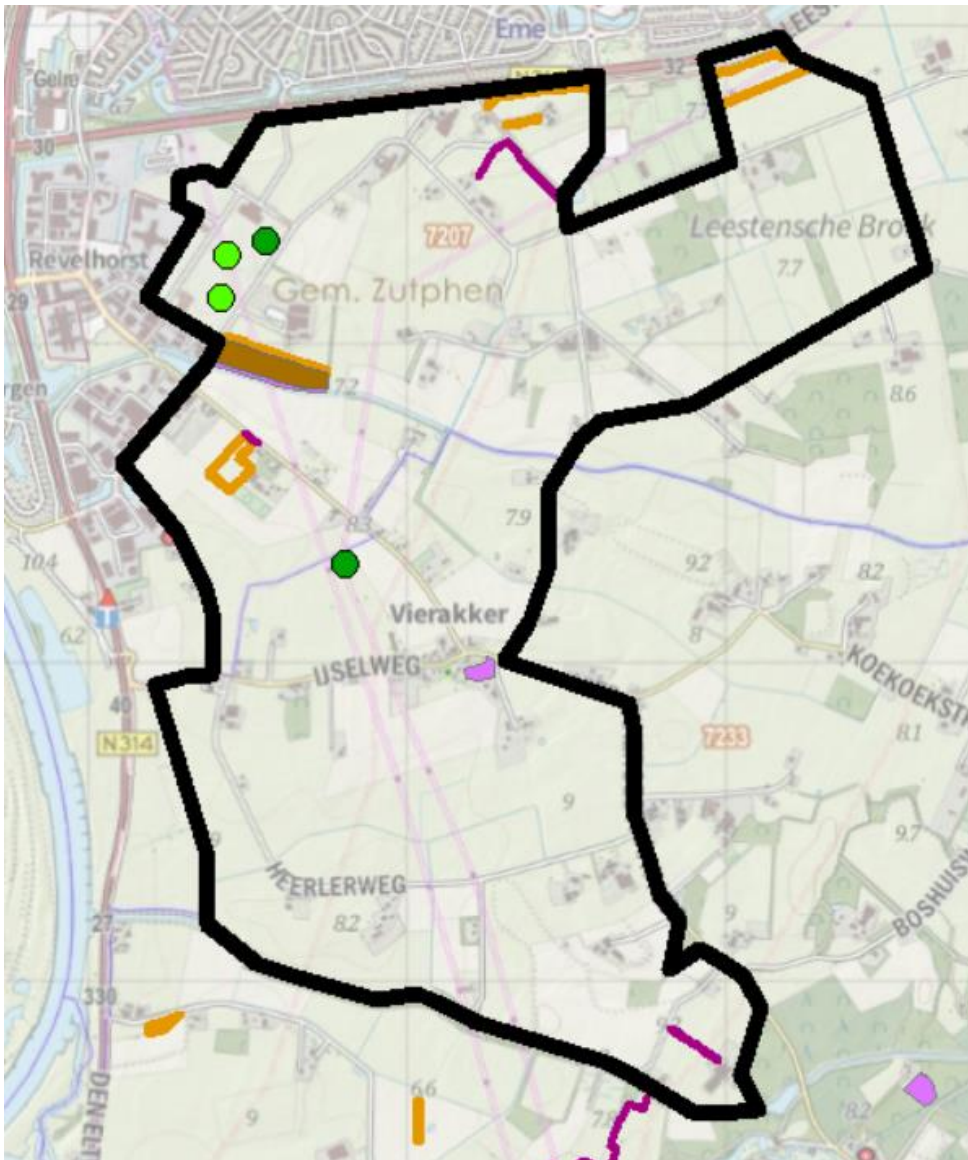
In het focusgebied Hengelo-Velswijk zijn 36 territoria van de patrijs geteld. 100% van het focusgebied is geteld.

Geen van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 4 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 6 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 26 territoria liggen op meer dan 1000 meter afstand (rode stippen).

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje en rode stippen.

In het focusgebied is in totaal 4,46 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 0,29% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

3.5.3 Leestensche Broek (Vorden eo)

In het focusgebied Leestensche Broek zijn 4 territoria van de patrijs geteld. 50% van het focusgebied is geteld.

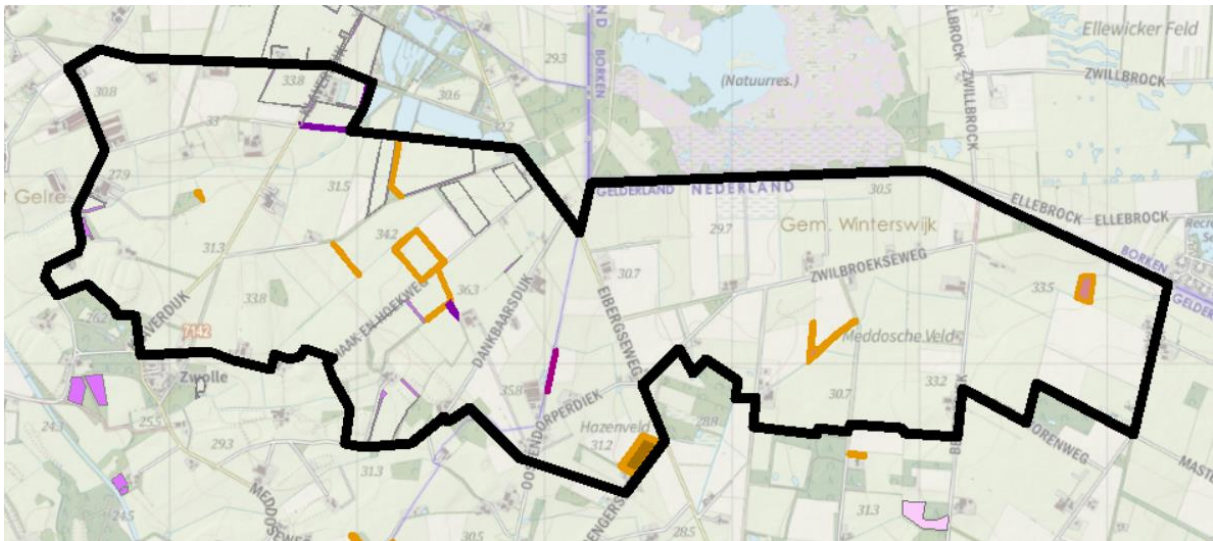
2 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen) en 2 van deze territoria liggen binnen 500 meter afstand (groene stippen).

Geen van de territoria liggen op meer dan 500 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen buiten een straal van 500m om reeds aanwezige beheermaatregelen.

In het focusgebied is in totaal 4,81 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,06% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb om de populatie te laten groeien.

3.5.4 Meddo-Zwolle (Berkelland)

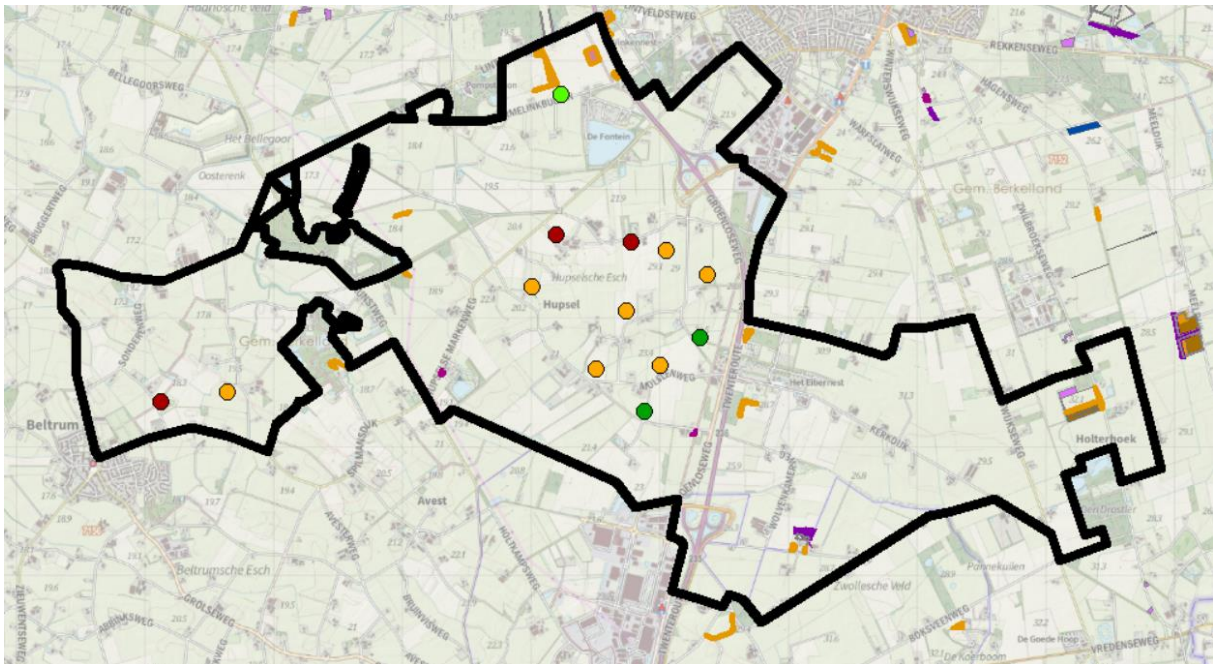
In het focusgebied Meddo-Zwolle zijn geen territoria van de patrijs gevonden. 100% van het focusgebied is geteld. De meeste tellingen hebben plaatsgevonden ten westen van de Eibergseweg.

Vanwege de lage aantallen territoria in 2020 (1), 2021 (2) en 2022 (0) is het te overwegen dit gebied als focusgebied af te voeren en meer de focus te leggen op focusgebied N18.

Daarnaast geven de tellers aan Meddo-Zwolle geen geschikt patrijzengebied te vinden.

In het focusgebied is in totaal 10,36 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,34% van de oppervlakte.

3.5.5 N18 (Berkelland)

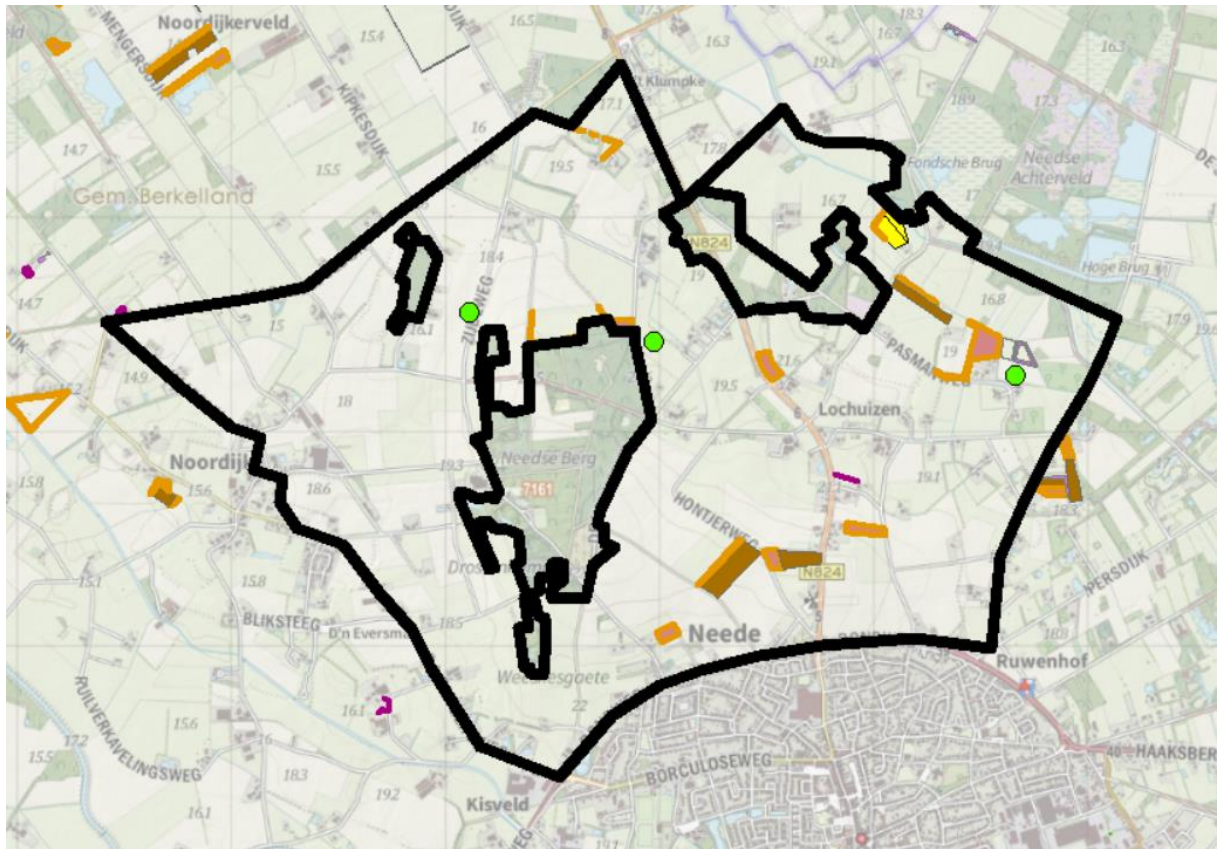

In het focusgebied N18 zijn 13 territoria van de patrijs geteld. 50% van het focusgebied is geteld. 1 territorium ligt binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 2 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 7 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 3 territoria liggen op meer dan 1000 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

In het focusgebied is in totaal 6,57 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 0,40% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

3.5.6 Neede Noord (Berkelland)

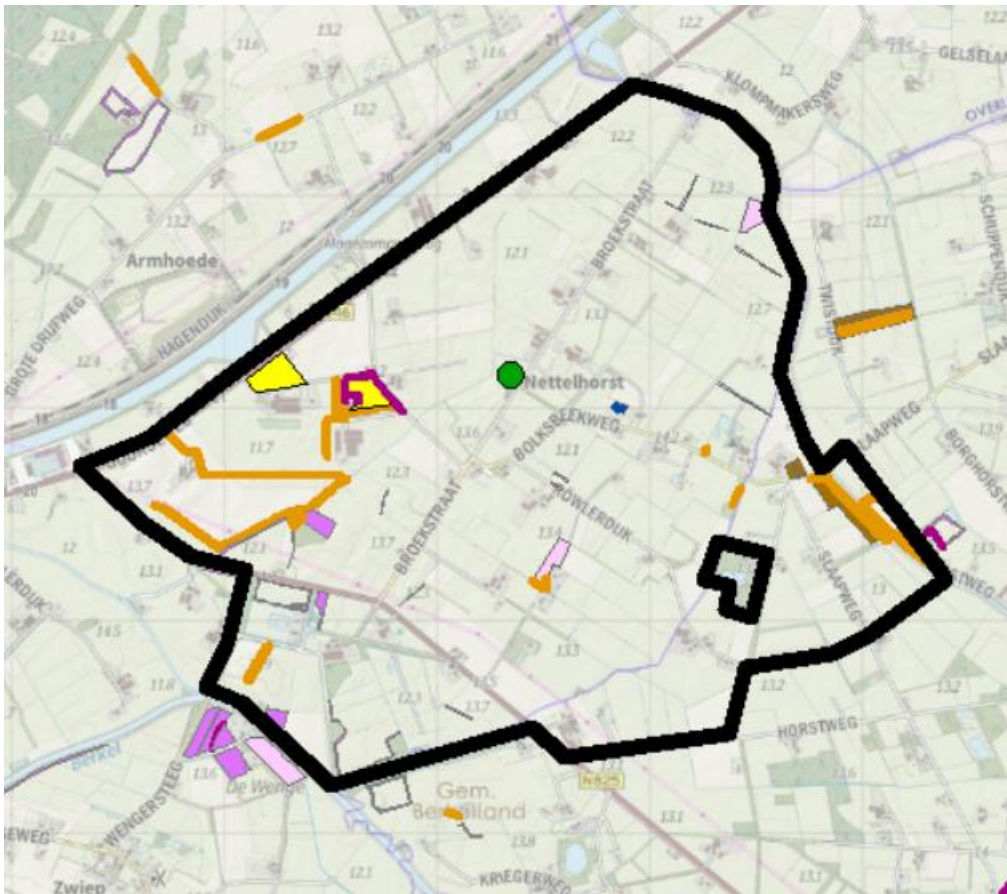
In het focusgebied Neede Noord zijn 3 territoria van de patrijs geteld. 60% van het focusgebied is geteld.

Alle 3 territoria liggen binnen 300 meter afstand van genomen maatregelen (lichtgroene stippen).

In het focusgebied is in totaal 12,68 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,74% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de twee meest oostelijke territoria.

3.5.7 Nettelhorst

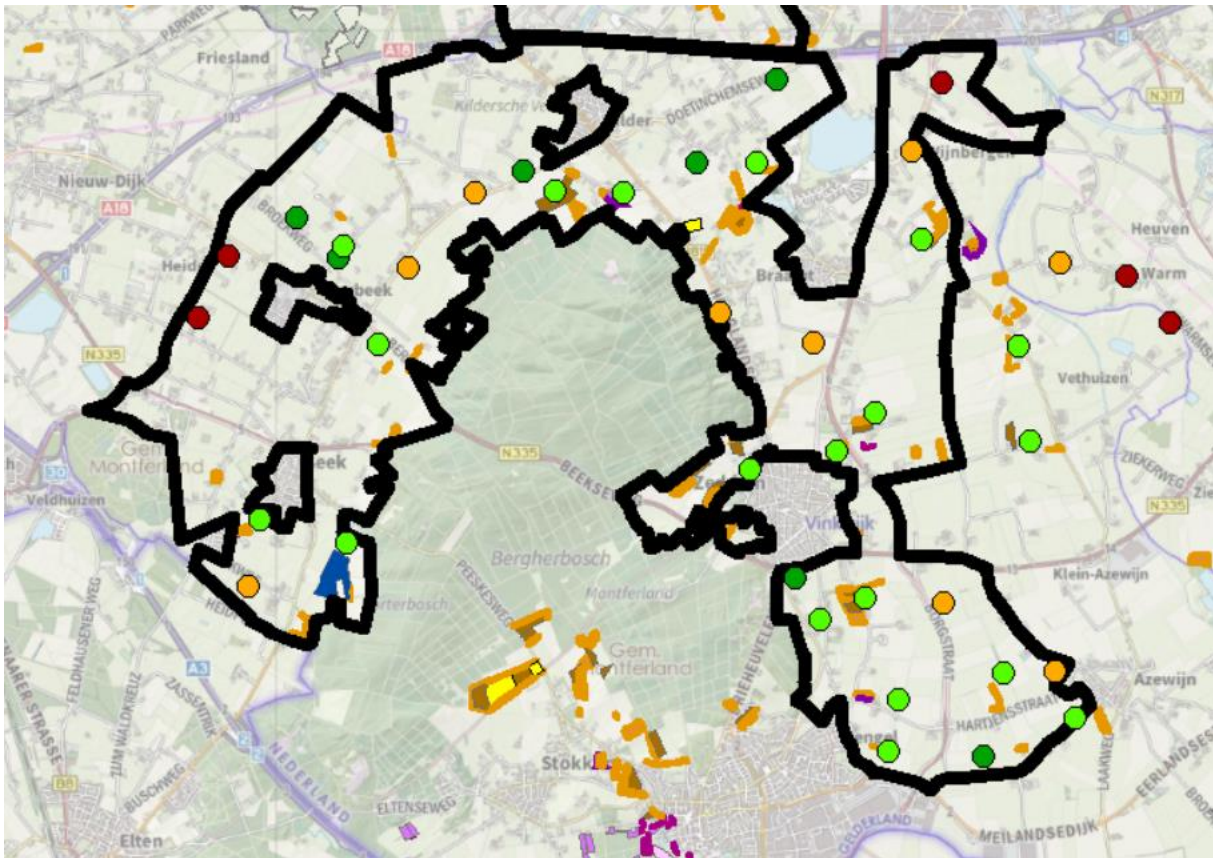

In het focusgebied Nettelhorst is 1 territorium van de patrijs geteld. 30% van het focusgebied is volgens de officiële telmethode geteld.

Dit territorium ligt binnen 500 meter afstand van genomen maatregelen (donkergroene stip).

In het focusgebied is in totaal 17,66 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 2,37% van de oppervlakte, het hoogste percentage van alle focusgebieden in de Achterhoek. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

3.5.8 Montferland

In het focusgebied Montferland zijn 35 territoria van de patrijs geteld. 100% van het focusgebied is geteld.

17 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen),
7 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip),
8 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en
3 territoria liggen op meer dan 1000 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

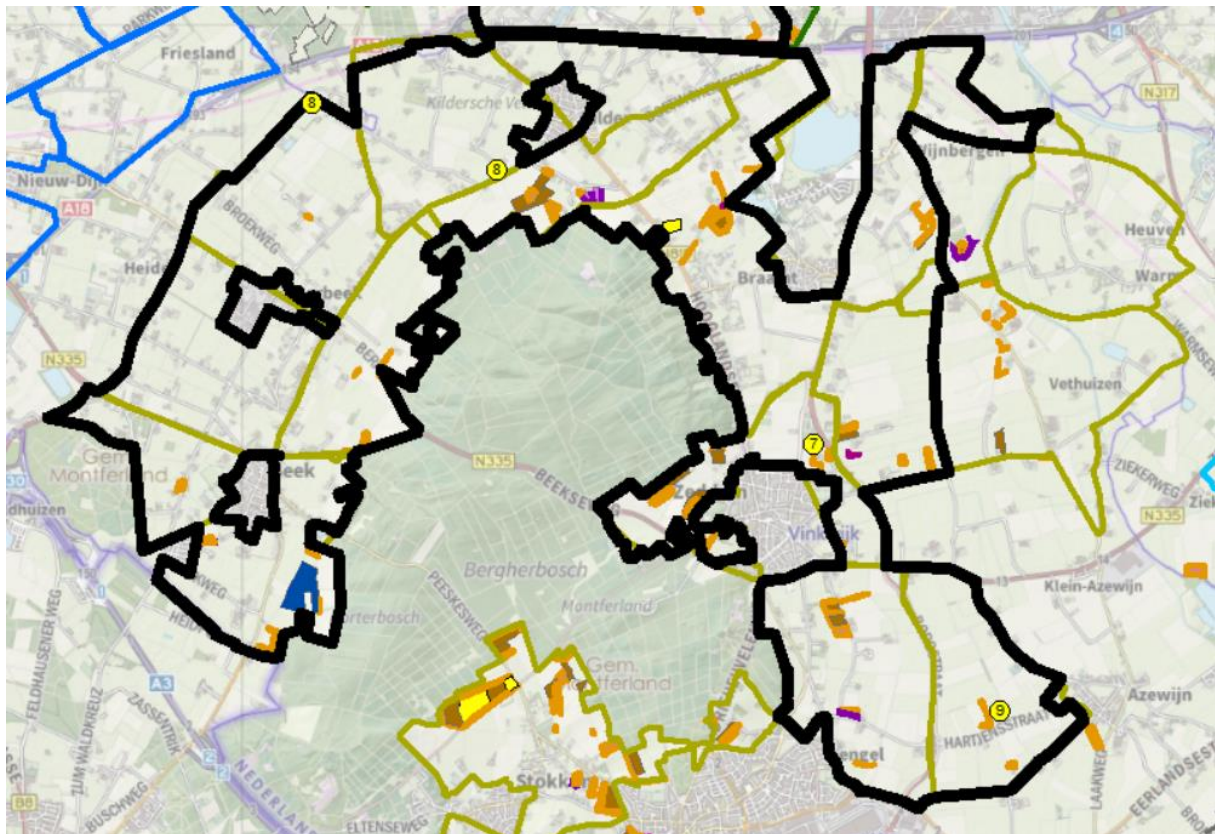
In het focusgebied is in totaal 52,77 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,85% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

Dit is nog exclusief 150 hectare natuurbeheer (biologische graanakkers) van Natuurmonumenten rondom het Montferland, die een belangrijke bijdrage aan het habitat van de patrijzen leveren. Als deze 150 hectare meegerekend wordt, is er in totaal 202,77 hectare aan maatregelen, op 7,11% van de oppervlakte.

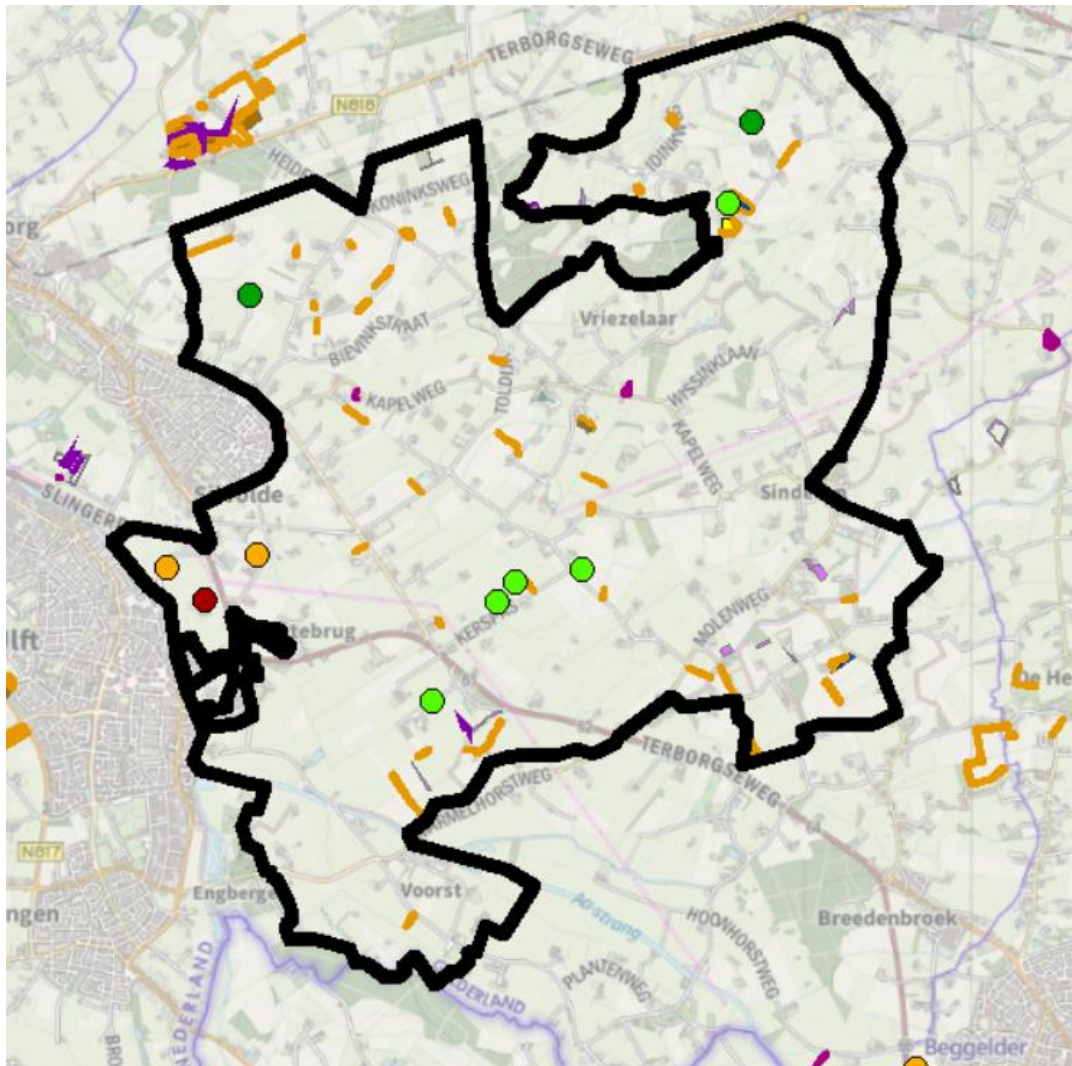
3.5.8.1 Kuikens

In Montferland zijn vanaf augustus 4 gezinnen/kluchten gevonden met een gemiddelde van 8 kuikens.

In onderstaande kaart de locatie van de gevonden gezinnen.

3.5.9 Sinderen eo

In het focusgebied Sinderen en omstreken zijn 10 territoria van de patrijs geteld. 65% van het focusgebied is geteld.

5 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 2 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 2 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 1 territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

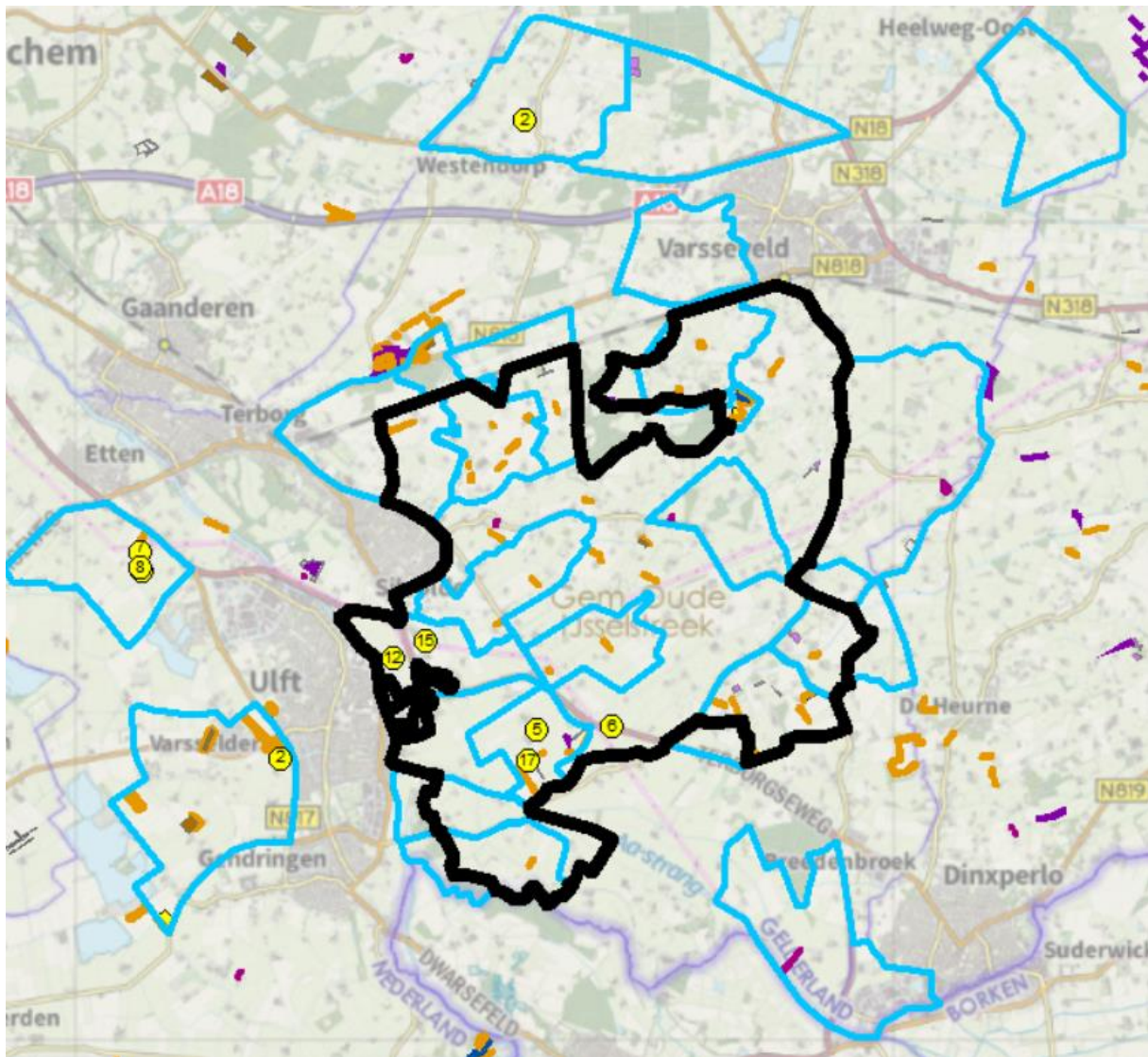
Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

In het focusgebied is in totaal 14,68 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 0,53% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

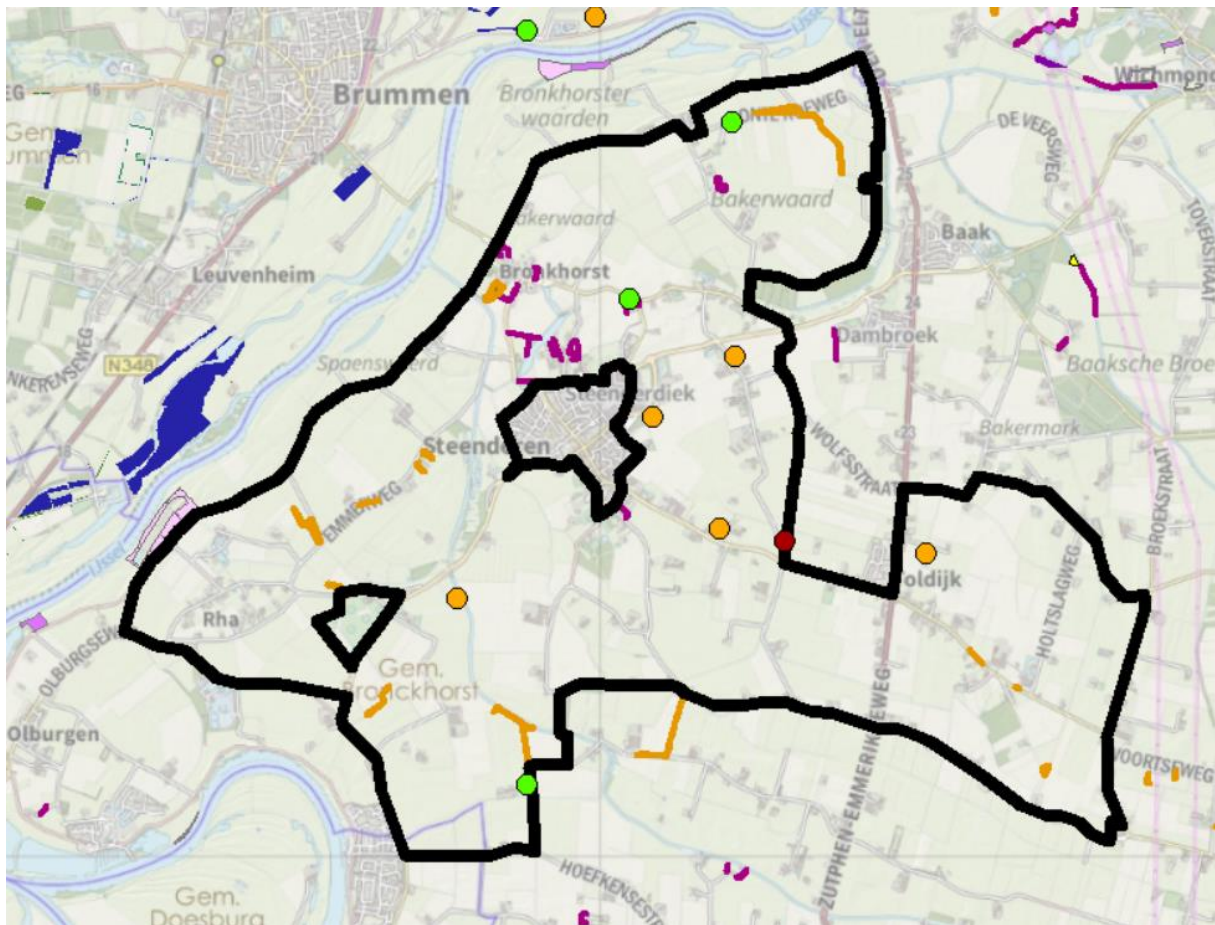
3.5.9.1 Kuikens

In Sinderen en omstreken zijn vanaf augustus 10 gezinnen/kluchten gevonden met een gemiddelde van 9 kuikens.

In onderstaande kaart de locatie van de gevonden gezinnen.

3.5.10 Steenderen

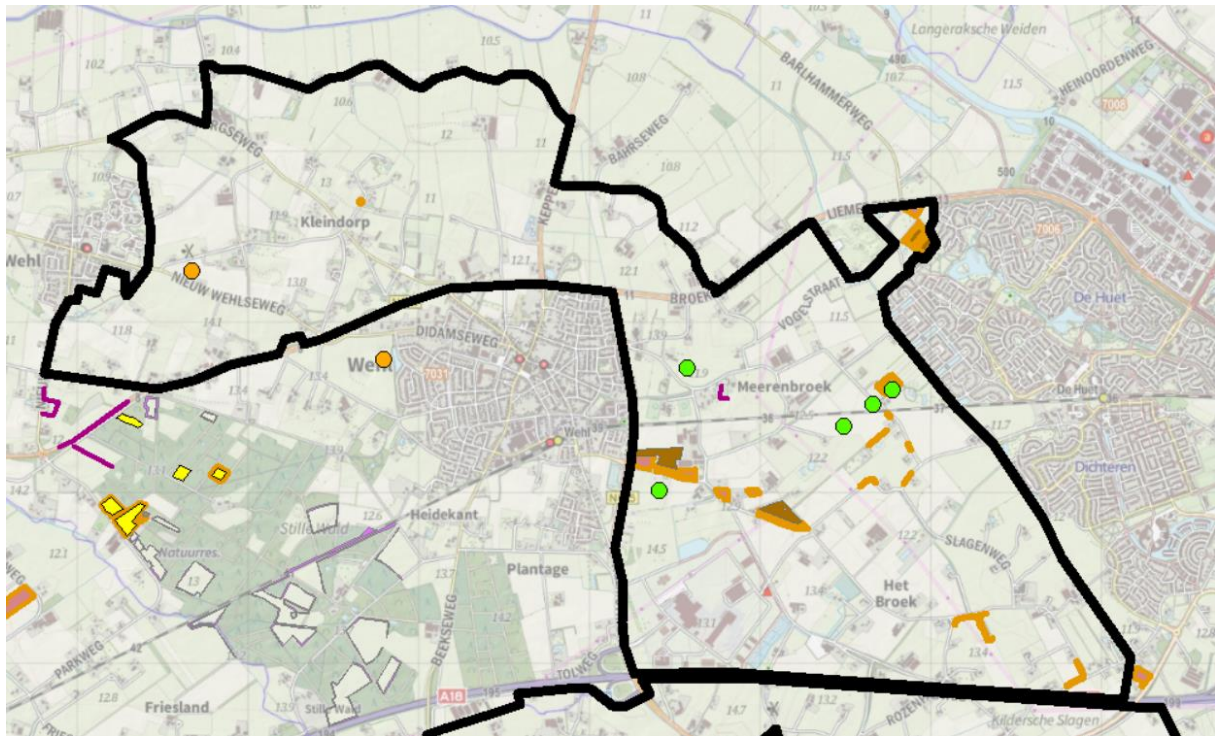
In het focusgebied Steenderen zijn 9 territoria van de patrijs geteld. 55% van het focusgebied is geteld.

3 van deze territoria ligt binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 5 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 1 territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

In het focusgebied is in totaal 5,60 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 0,26% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

3.5.11 Wehl

In het focusgebied Wehl zijn 6 territoria van de patrijs geteld. 80% van het focusgebied is geteld. 5 van deze territoria ligt binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 1 territorium ligt binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en geen enkel territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje stippen.

In het focusgebied is in totaal 15,45 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,9% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

4 Per deelgebied

4.1 Aantallen

Zie hieronder voor de verdeling van de getelde gebieden over het gehele werkgebied van Collectief VALA en inliggende agrarische natuurverenigingen. De kaarten met de namen en de begrenzing van de telgebieden per deelgebied zijn opgenomen in bijlage 3.

Tabel 9: Aantal en oppervlak telgebieden per ANV/Deelgebied

ANV/groep	Getelde gebieden	Oppervlakte (ha)
Groen Goed	4	494
Berkelland	3	359
Vorden	1	135
Onderholt	30	5.535
Steenderen	7	1.349
Vorden	23	4.186
PAN	4	3.771
Aalten	4	3.771
VAL Oude IJssel	43	8.660
Montferland	19	3.863
Sinderen	20	3.832
Wehl	4	964
VAN Berkel en Slinge	36	5.395
Berkelland	36	5.395
Totaal Achterhoek	117	23.856

4.2 Dichtheden patrijzen

Hieronder is per deelgebied het aantal territoria en oppervlakte van de getelde gebieden weergegeven van de jaren 2020, 2021 en 2022. De dichtheid zegt iets over het aantal territoria per 1000 hectare en met dit getal kunnen de verschillende deelgebieden met elkaar vergeleken worden.

Tabel 10: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2020

Telgebieden	Aantal telgebieden	Aantal territoria	Getelde Oppervlakte (ha)	Dichtheid (per 1000 ha)
Regio Aalten	1	26	1.555	16,7
Regio Berkelland	26	13	4.558	2,9
Regio Didam	6	11	1.869	5,9
Regio Montferland	16	31	3.221	9,6
Regio Sinderen	19	17	3.739	4,5
Regio Steenderen	8	8	1.589	5,0
Regio Vorden	25	35	4.396	8,0
Regio Wehl	4	14	964	14,5

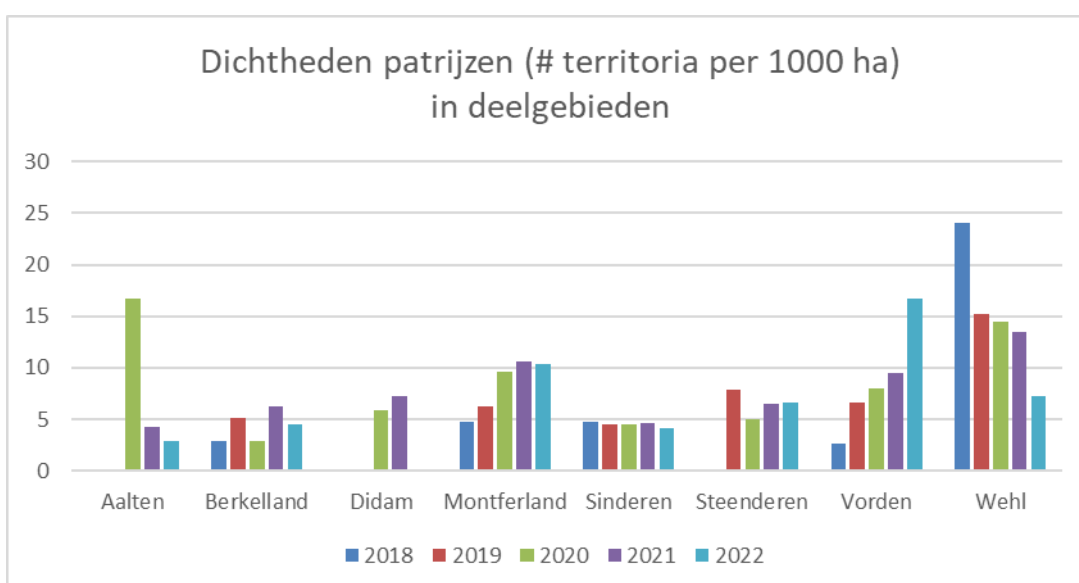
Tabel 11: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2021

Telgebieden	Aantal telgebieden	Aantal territoria	Getelde Oppervlakte (ha)	Dichtheid (per 1000 ha)
Regio Aalten	4	16	3.771	4,2
Regio Berkelland	16	17	2.722	6,2
Regio Didam	2	2	278	7,2
Regio Montferland	16	34	3.221	10,6
Regio Sinderen	18	16	3.484	4,6
Regio Steenderen	10	12	1.844	6,5
Regio Vorden	34	60	5.832	10,3
Regio Wehl	4	13	964	13,5

Tabel 12: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2022

Telgebieden	Aantal telgebieden	Aantal territoria	Getelde Oppervlakte (ha)	Dichtheid (per 1000 ha)
Regio Aalten	4	11	3.771	2,9
Regio Berkelland	39	26	5.754	4,5
Regio Didam	0	0	0	0,0
Regio Montferland	19	40	3.863	10,4
Regio Sinderen	20	16	3.832	4,2
Regio Steenderen	7	9	1.349	6,7
Regio Vorden	24	72	4.321	16,7
Regio Wehl	4	7	964	7,3

In deelgebied Vorden is de hoogste dichtheid in de Achterhoek berekend. Er zijn in 2022 minder gebieden geteld dan in 2021. De gebieden waar veel patrijzen zitten zijn wel geteld, met in totaal een verhoging van het aantal territoria, waardoor de dichtheid is gestegen naar 16,7. Dit is al een goed cijfer. De richtlijn is 30-50 paar per 1000 ha (3 tot 5 per 100 ha). Zie voor de dichtheden van alle gebieden over de jaren heen, de volgende figuur.

Figuur 5: Dichtheden patrijzen per deelgebied in de periode 2018-2022

In Berkelland zijn in 2022 meer telgebieden geteld. Ook zijn er meer territoria berekend, maar door de toename van geteld oppervlak, is de dichtheid over het totaal toch gezakt.

In Didam is na herhaaldelijk verzoek geen telling ingevoerd of er is niet geteld. In 2023 moet hier extra aandacht besteed worden aan invoer in het veld door vrijwilligers zelf.

In Montferland en Sinderen zijn extra telgebieden geteld. Het aantal territoria dat tov 2021 meer gevonden is, maakt dat de dichtheid in beide deelgebieden stabiel blijft. Steenderen laat ook een stabiele dichtheid zien. Er zijn minder gebieden geteld in 2022 in combinatie met evenredig aantal minder territoria.

Regio Wehl heeft dezelfde gebieden geteld als in 2021. Er zijn minder territoria berekend, waardoor de dichtheid is gezakt.

4.3 Oppervlak maatregelen in telgebieden

Ook is berekend op welk percentage van de oppervlakte van alle telgebieden (binnen en buiten de focusgebieden) ANLb-maatregelen ten behoeve van de patrijs worden genomen. Hiervoor is een bufferzone van 500 meter rondom de telgebieden van de patrijs gelegd en is de oppervlakte berekend van de samengevoegde telgebieden per deelgebied.

Tabel 13: Oppervlak maatregelen patrijs, oppervlak buffer telgebied en % van de oppervlakte 2020

Deelgebied	ha's ANLb maatregelen patrijs	Opp buffer telgebieden in ha	% van de oppervlakte
Aalten	17,64	2.514	0,7%
Berkelland	144,95	22.542	0,6%
Didam	6,36	3.585	0,2%
Montferland	87,70	6.463	1,4%
Sinderen	44,20	9.044	0,5%
Steenderen	13,46	4.267	0,3%
Vorden	214,41	17.511	1,2%
Wehl	9,91	2.305	0,4%

Tabel 14: Oppervlak maatregelen patrijs, oppervlak buffer telgebied en % van de oppervlakte 2021

Deelgebied	ha's ANLb maatregelen patrijs	Opp buffer telgebieden in ha	% van de oppervlakte
Regio Aalten	126,12	6.221**	2,0%
Regio Berkelland	141,05	23.369	0,6%
Regio Didam	5,27	3.585	0,1%
Regio Montferland	92,10	6.463	1,4%
Regio Sinderen	49,84	9.047	0,6%
Regio Steenderen	4,84	4.266	0,1%
Regio Vorden	203,79	18.730	1,1%
Regio Wehl	9,45	2.304	0,4%

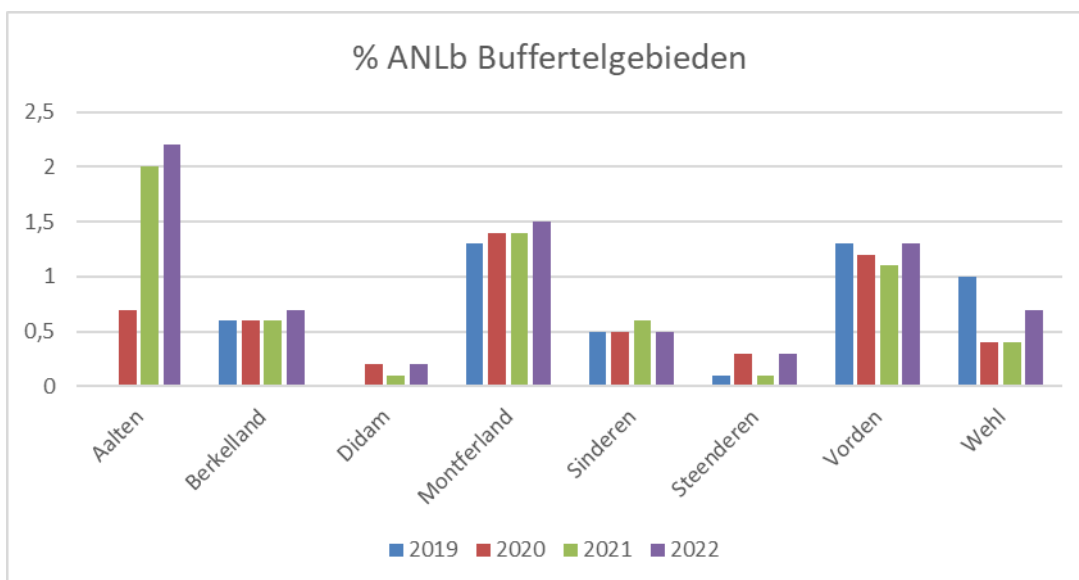
** In Aalten is ten opzichte van 2020 het aantal gebieden (en dus het oppervlak) waarin geteld wordt hoger. Het oppervlak aan maatregelen is in Aalten ook sterk gestegen, zodanig dat het percentage maatregelen t.o.v. de telgebieden ook flink is gestegen.

Tabel 15: Oppervlak maatregelen patrijs, oppervlak buffer telgebied en % van de oppervlakte 2022

Deelgebied	ha's ANLb maatregelen patrijs	Opp buffer telgebieden in ha	% van de oppervlakte
Regio Aalten	137,29	6.221	2,2%
Regio Berkelland	162,99	24.597	0,7%
Regio Didam	7,60	3.585	0,2%
Regio Montferland	110,52	7.192	1,5%
Regio Sinderen	51,90	9.671	0,5%
Regio Steenderen	14,53	4.266	0,3%
Regio Vorden	226,74	17.285	1,3%
Regio Wehl	16,88	2.304	0,7%

In alle deelgebieden is het aantal ha maatregelen verhoogd t.o.v. 2021. In regio Berkelland, Montferland en Sinderen zijn meer telgebieden geteld. Behalve in Sinderen, heeft dit niet tot verlaging van het % ANLb maatregelen geleid.

Sinds 2019 houden we de ontwikkeling bij van aantallen ha's ANLb-maatregelen voor de patrijs in de telgebieden met een buffer van 500 meter eromheen. Onderstaande figuur geeft inzicht hierin over de jaren heen.

Figuur 6: Aantal ha's ANLb-maatregelen in buffertelgebieden regio Achterhoek in de periode 2019-2022

Doordat de deelgebieden groot zijn en bebouwing niet is uitgefilterd, komen de percentages laag uit. Maar deze getallen geven wel een beeld van de verschillen tussen de deelgebieden.

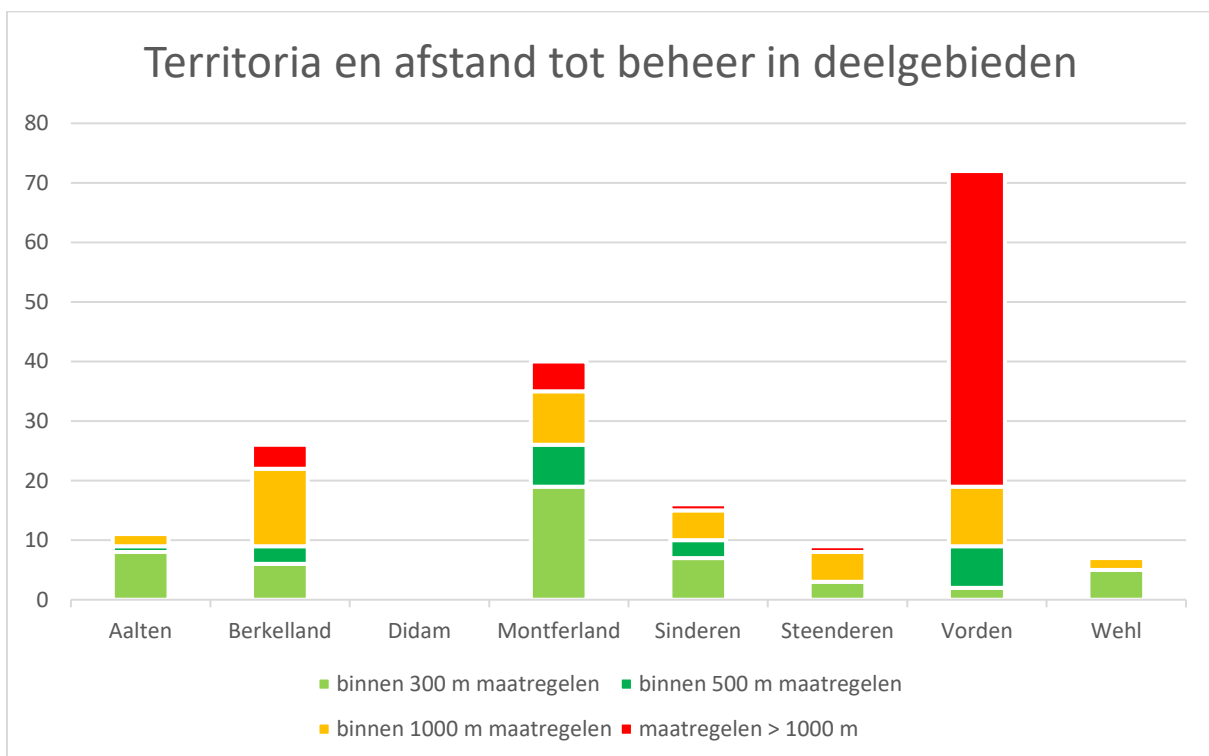
De focus ligt op het verhogen van het percentage ANLb maatregelen in de focusgebieden, waarvan de grafieken en bijbehorende figuur besproken zijn in par 3.4.

4.4 Afstand territoria van maatregelen deelgebieden

Aantallen territoria in relatie tot de ANLb maatregelen in de deelgebieden, levert onderstaande tabel en grafiek op.

Tabel 16: Aantal territoria en de afstand van de territoria tot de ANLb-maatregelen in 2022

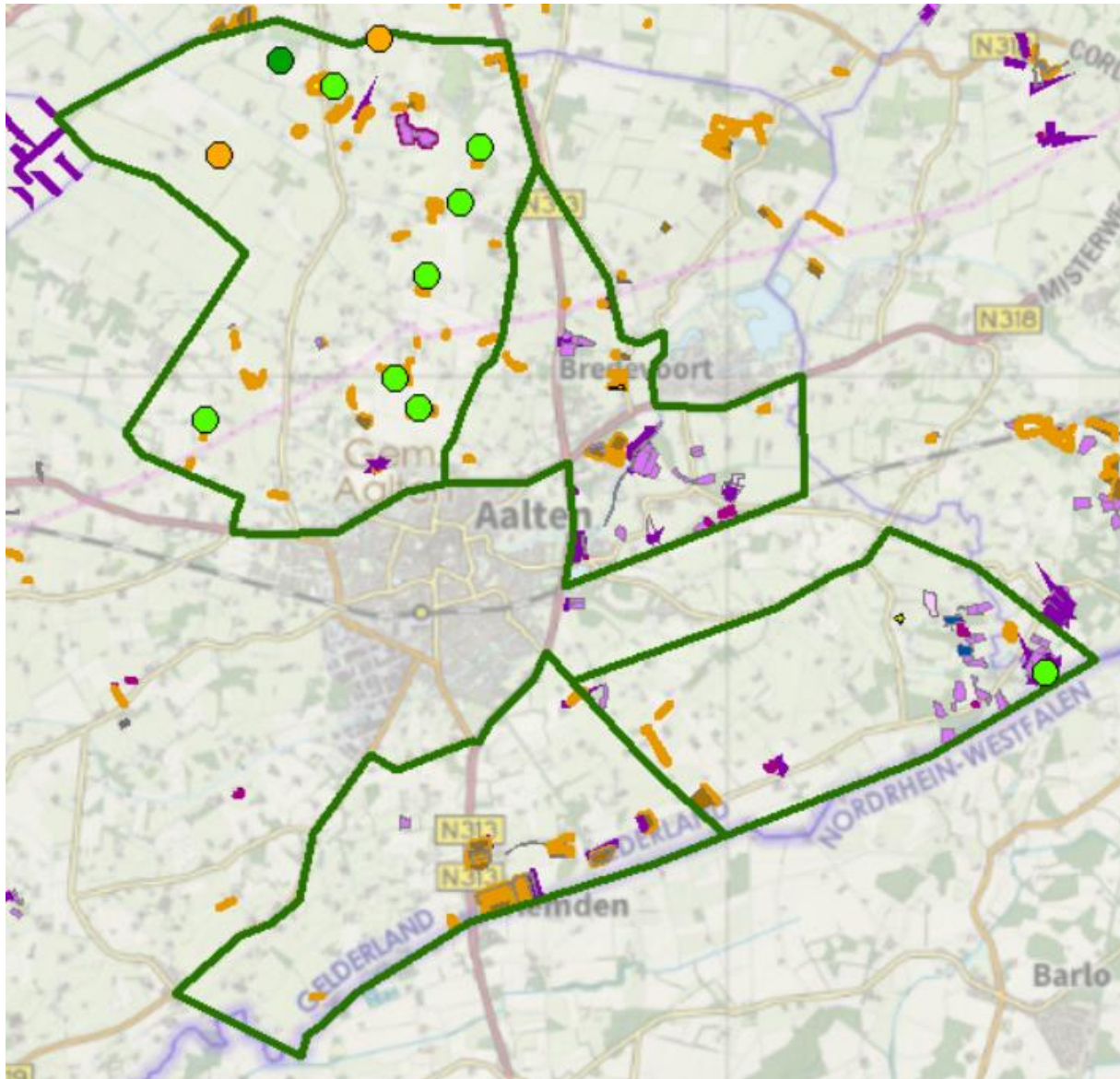
	binnen 300 m maatregelen	binnen 500 m maatregelen	binnen 1000 m maatregelen	maatregelen > 1000 m	Totaal aantal territoria
Aalten	8	1	2	0	11
Berkelland	6	3	13	4	26
Didam	0	0	0	0	0
Montferland	19	7	9	5	40
Sinderen	7	3	5	1	16
Steenderen	3	0	5	1	9
Vorden	2	7	10	53	72
Wehl	5	0	2	0	7
Totaal	50	21	46	64	181

Figuur 7: Aantal territoria en afstand tot ANLb-beheer in deelgebieden in 2022

4.5 Territoria en beheer op kaart

4.5.1 Aalten eo

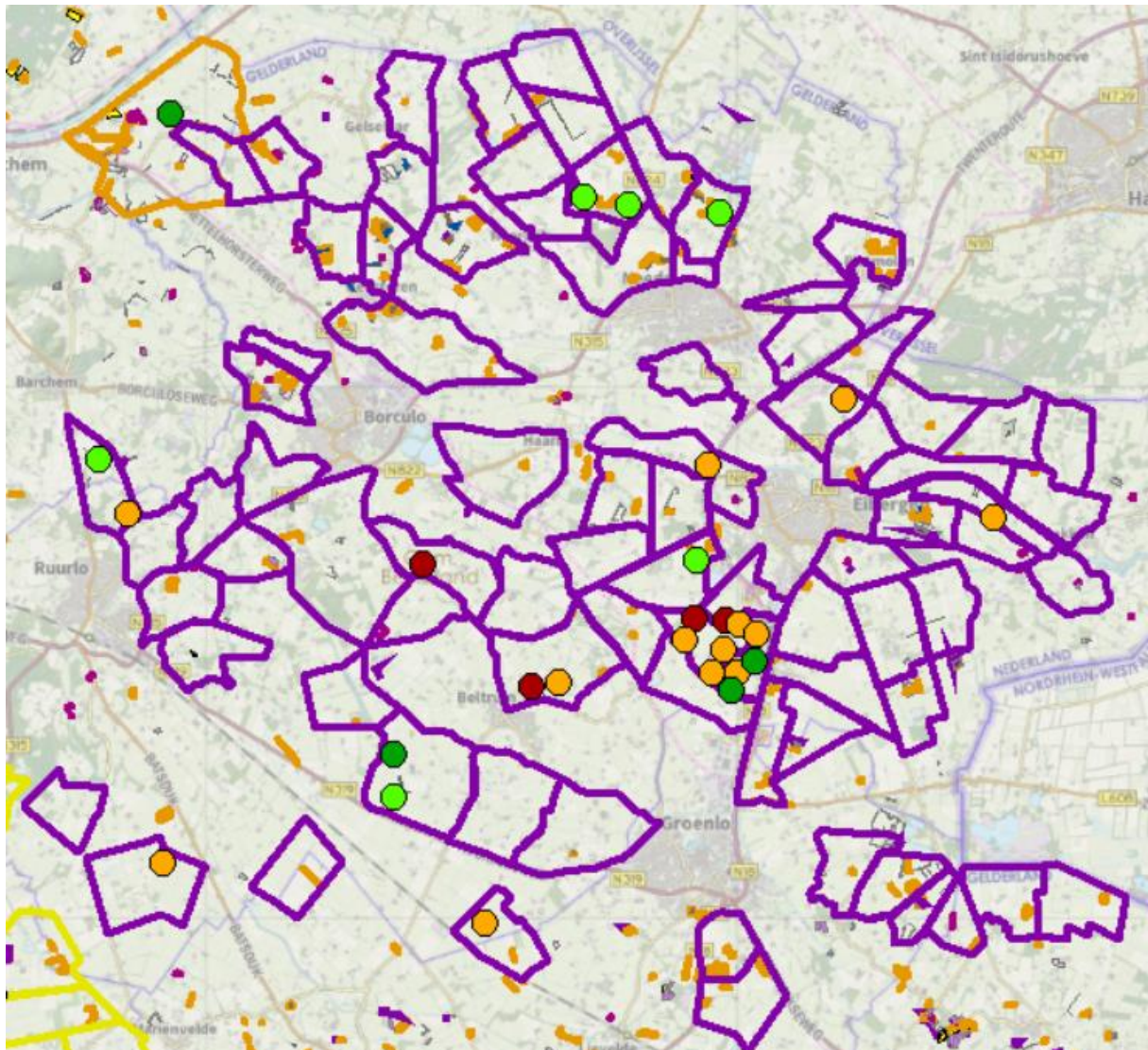

In het deelgebied Aalten en omstreken zijn 11 territoria van de patrijs geteld. 100% van het deelgebied is geteld.

8 van deze territoria ligt binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 1 territorium ligt binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 2 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en geen enkel territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje stippen.

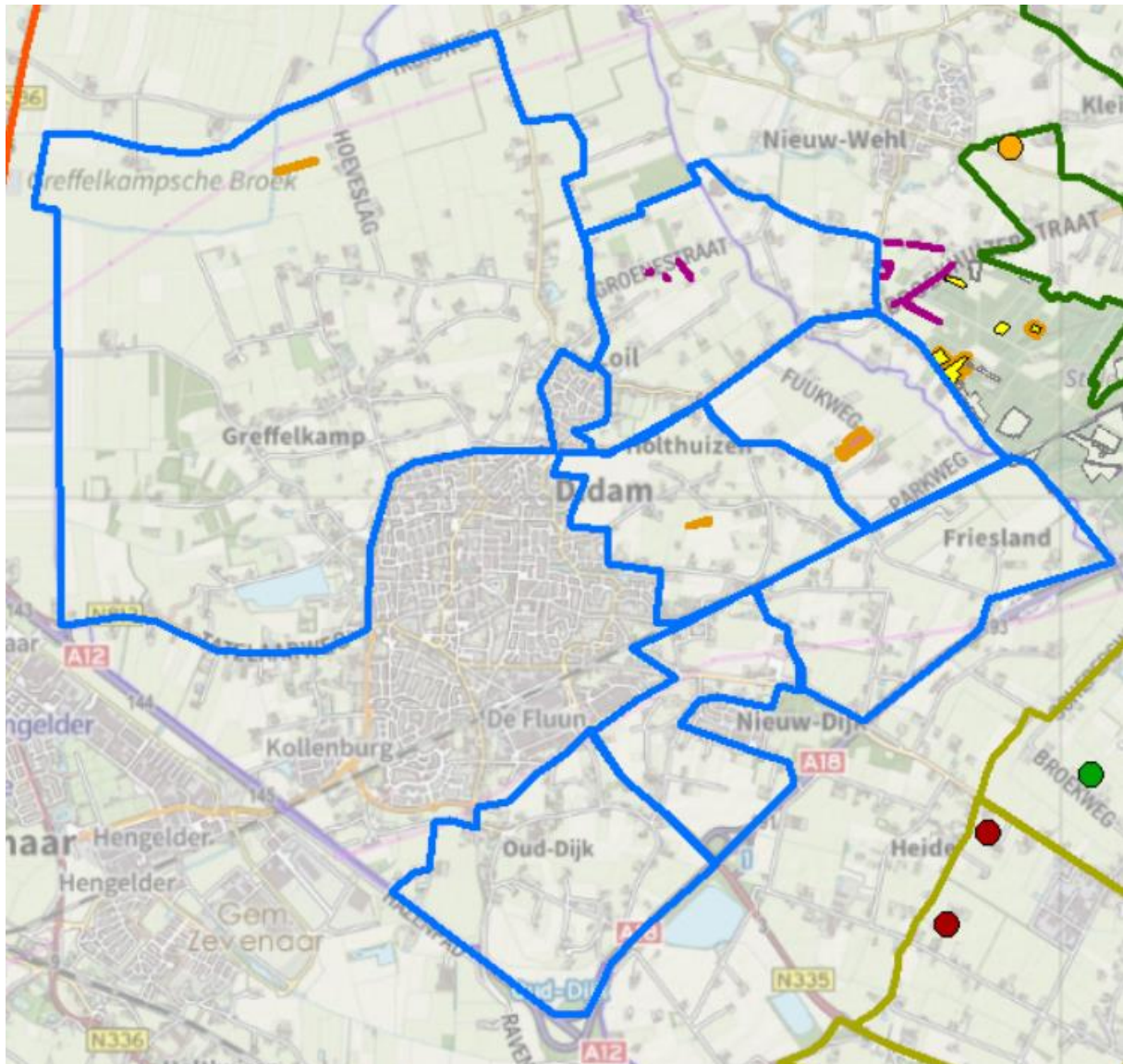
4.5.2 Berkelland

In het deelgebied Berkelland zijn 26 territoria van de patrijs geteld. 43% van het deelgebied is geteld. 6 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 3 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 13 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 4 territoria liggen op meer dan 1000 meter afstand.

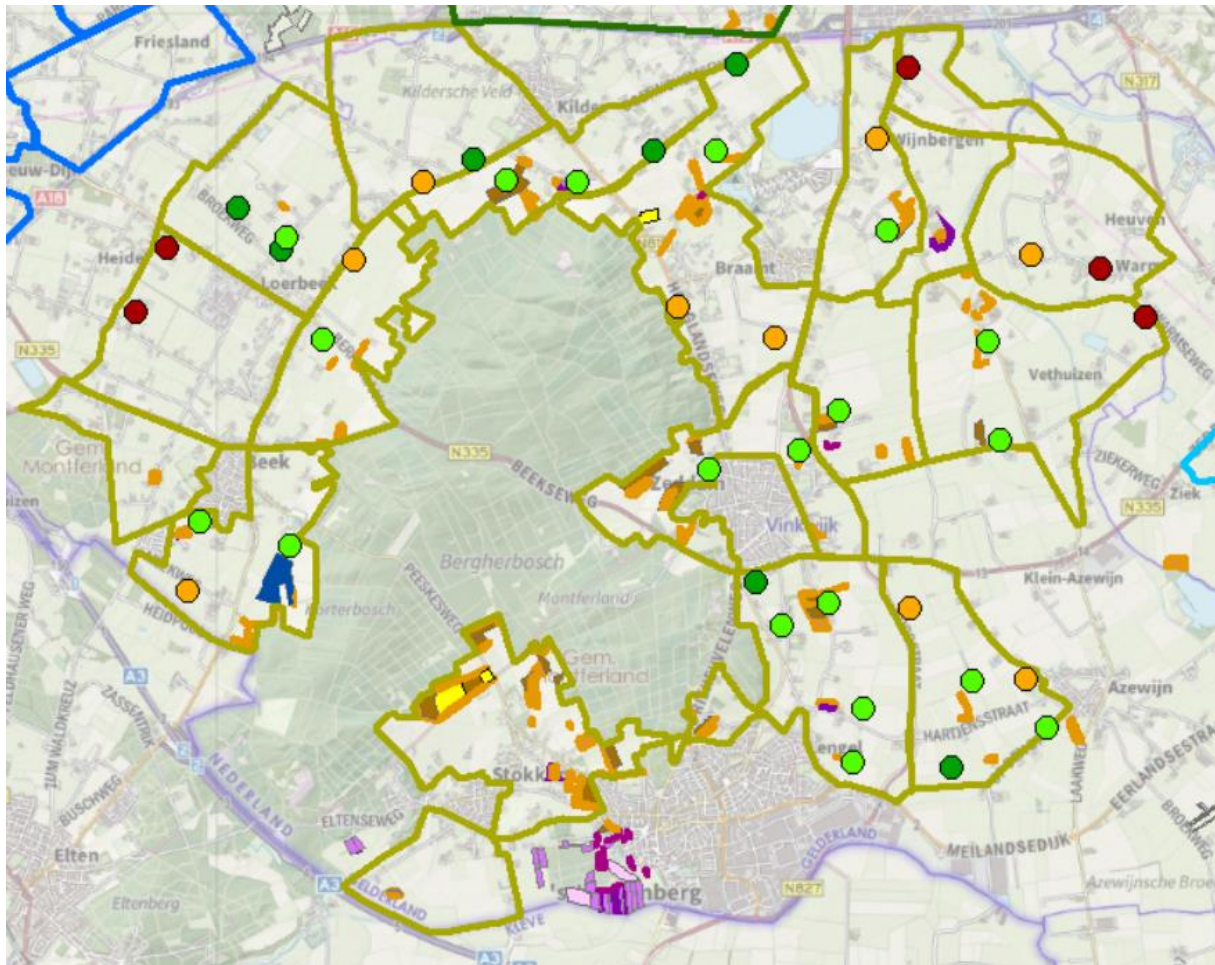
Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

4.5.3 Didam

In het deelgebied Didam zijn geen patrijzen geteld.
SLG neemt in 2023 contact op met de tellers, omdat de coördinator niet bereikbaar is.

4.5.4 Montferland

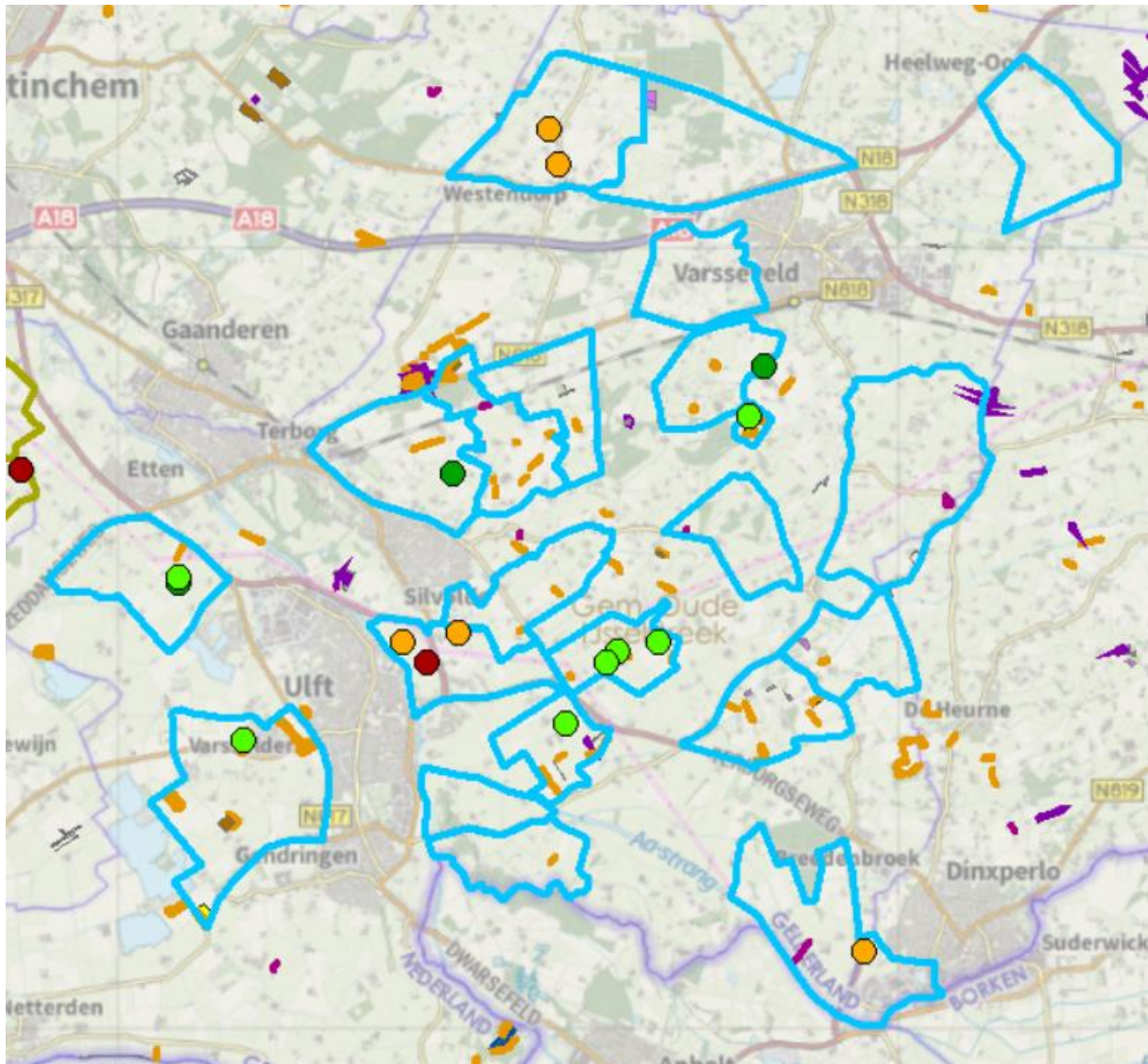

In het deelgebied Montferland zijn 40 territoria van de patrijs geteld. 100% van het deelgebied is geteld.

19 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 7 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 9 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 5 territoria liggen op meer dan 1000 meter afstand.

Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

4.5.5 Sinderen eo

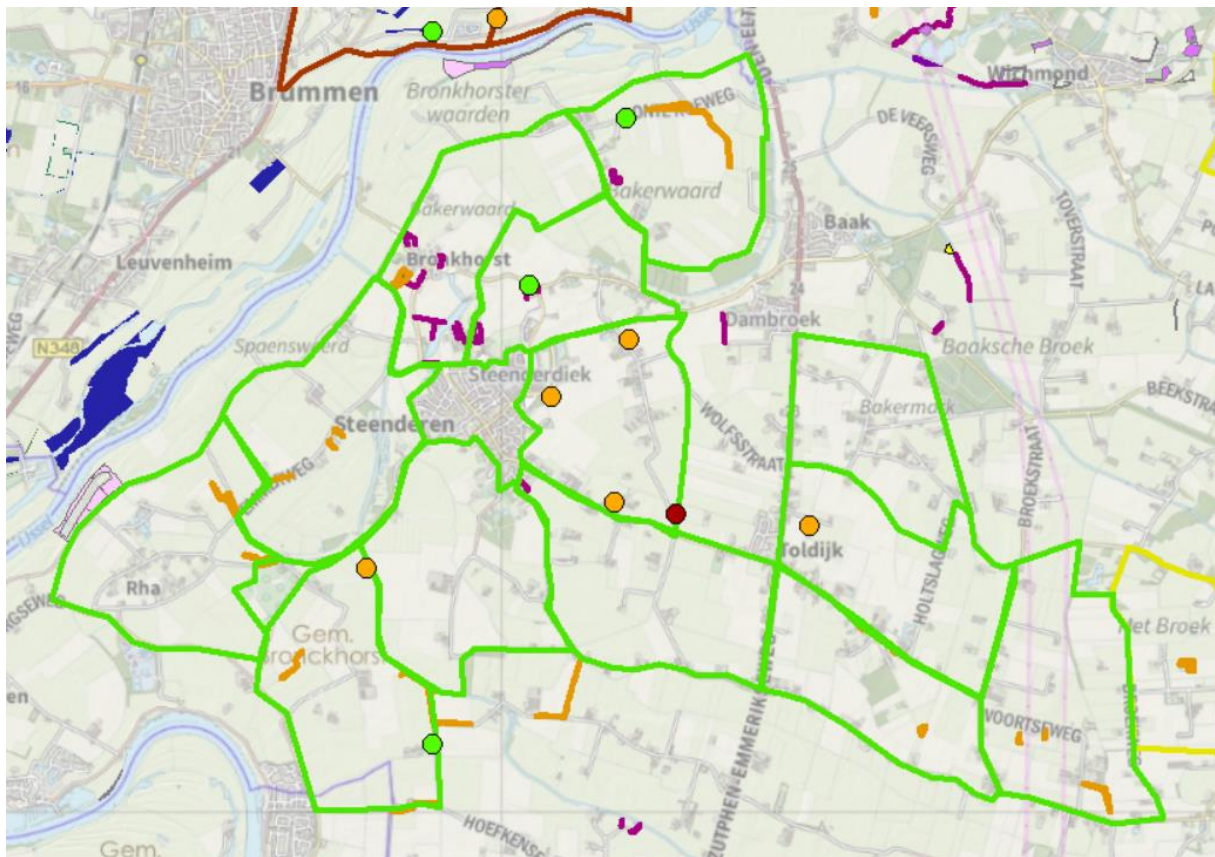

In het deelgebied Sinderen en omstreken zijn 16 territoria van de patrijs geteld. 90% van het deelgebied is geteld.

7 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 3 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 5 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 1 territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

4.5.6 Steenderen eo

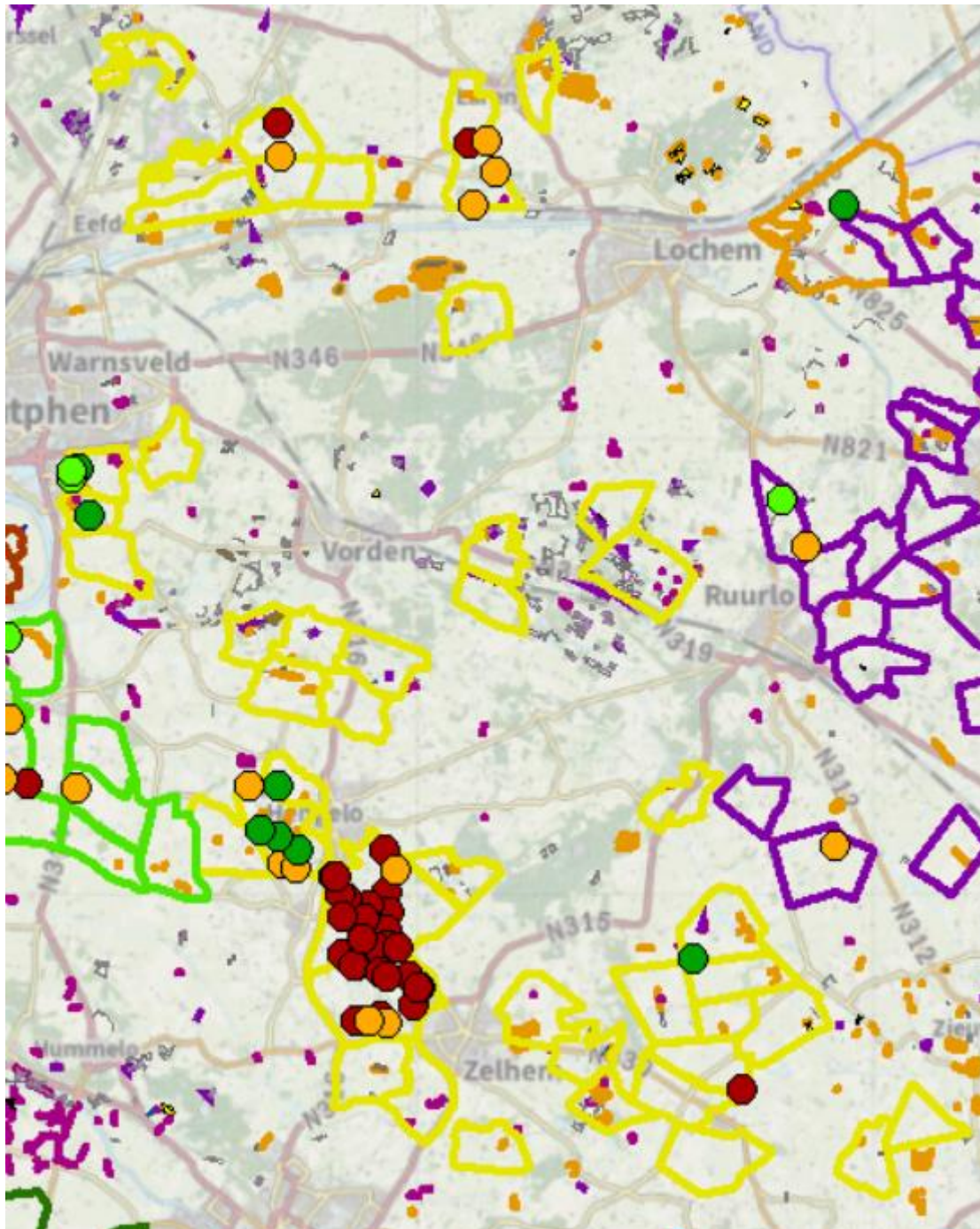

In het deelgebied Steenderen en omstreken zijn 9 territoria van de patrijs geteld. 55% van het deelgebied is geteld.

3 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 5 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 1 territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

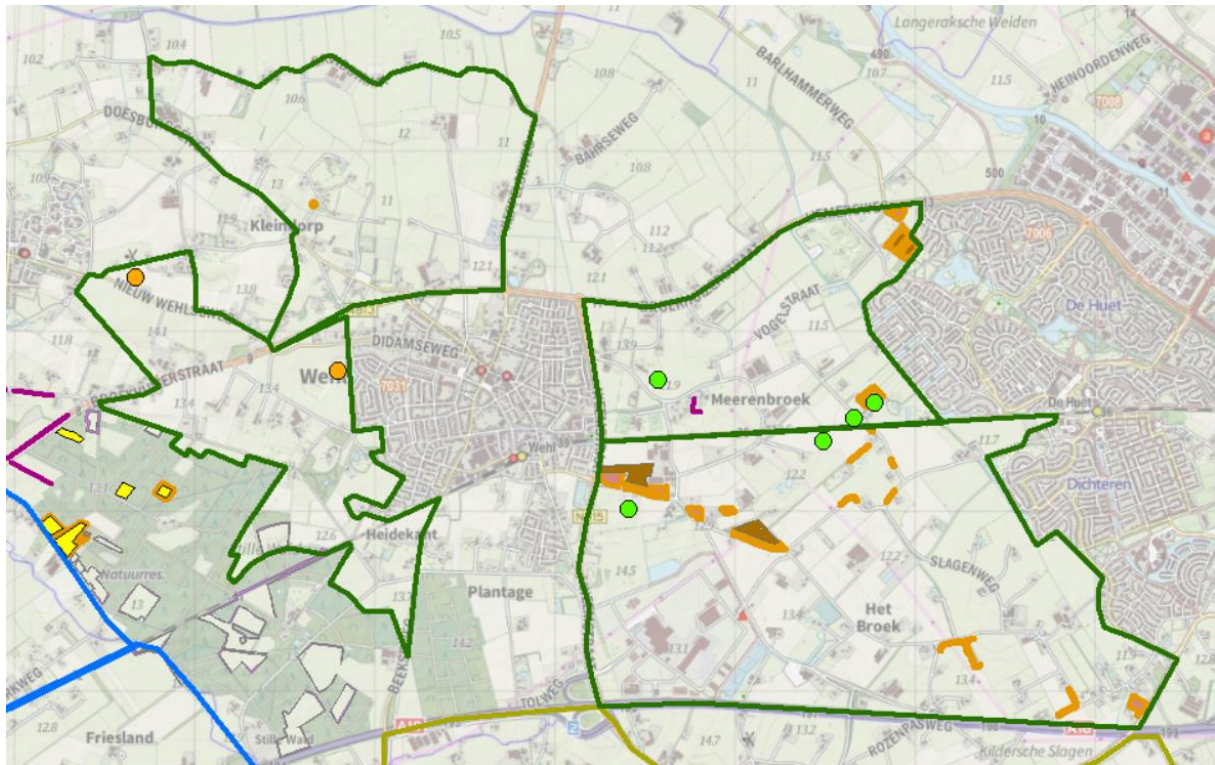
4.5.7 Vorden

In het deelgebied Vorden zijn 72 territoria van de patrijs geteld. 55% van het deelgebied is geteld. 2 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 7 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 10 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 53 territoria liggen op meer dan 1000 meter afstand.

Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

4.5.8 Wehl

In het deelgebied Wehl zijn 7 territoria van de patrijs geteld. 100% van het deelgebied is geteld. 5 van deze territoria ligt binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 2 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en geen enkel territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje stippen.

5 Conclusies en aanbevelingen

Tellingen

- Advies is om ook een najaars- en wintertelling te verrichten in samenwerking met met vrijwilligers. Dan kan een goed inzicht in de reproductie van de patrijzen-paren worden verkregen en kunnen gerichtere uitspraken over het functioneren van de akkerranden voor patrijzen worden gedaan. Er zijn hiervoor inmiddels speciale ‘wintertelgebieden’ op Sovon aangemaakt. SLG zal de vrijwilligers blijven stimuleren ook deze tellingen te doen, maar niet alle vrijwilligers willen ook nog in het najaar/de winter op pad. De najaar-/wintertellingen blijven op vrijwillige basis;
- Het is aan te bevelen de kennis bij de patrijzertellers voor de start van het telseizoen op te frissen en het belang van de standaard monitoring te benadrukken. SLG zal daarom de coördinatoren van de patrijzengroepen vragen een startavond te organiseren en zorgen dat er ook iemand van SLG bij aanwezig is. Beoogde doelen:
 - * de focusgebieden in ieder geval conform de standaard-methode tellen
Dit gebeurt sinds 2022 deels in Nettelhorst, maar nog niet volledig.
 - * tellers zelf de resultaten te laten invoeren.
Dit gebeurt o.a. nog niet in Didam en deel ook niet in Berkelland.
 - * uitleg blijven geven over wanneer invoeren in BMP en wanneer in niet-BMP (najaars/winter) gebied.
Op de evaluatie avonden met coördinatoren van de patrijzertelgroepen wordt hier ook aandacht aan besteed.
- In 2023 wordt gestart met een pilot in Berkelland en Montferland om stippen buiten de telgebieden in avimap mee te laten tellen in de territoria berekening, zodat deze waarnemingen wel mee gaan rekenen.
We kijken hiermee af van de officiële telmethodiek. Daarom gaan we eerst kijken hoe dit uitpakt in Berkelland en Montferland.

Communicatie vanuit Collectief VALA

- Zowel de vrijwillige patrijzertellers als de veldcoördinatoren vanuit het collectief willen de communicatie tussen de tellers en de deelnemers aan ANLb blijven verbeteren. In het voorjaar van 2023, voorafgaand aan het telseizoen, kan het collectief dit stimuleren door:
 - o De vrijwilligerscoördinatoren te vragen of zij nog voldoende folders en inlegvellen voor deelnemers en grondeigenaren in focusgebieden.
 - o Tellers te faciliteren om in contact te kunnen komen met de grondeigenaar, door deelnemers aan ANLb op de hoogte te stellen van de tellers in een gebied en het organiseren van een gezamenlijke startavond met zowel deelnemers, tellers en leden van de WBE.
 - o Te communiceren naar de deelnemers ANLb over de geplande tellingen in 2023 en over de contactgegevens van de tellers, waar de deelnemers waarnemingen aan kunnen doorgeven. Dit kan middels de patrijzenfolder in combinatie met de inlegvellen.
- Ook is het belangrijk om vanuit het Collectief VALA goede communicatie richting de tellers te blijven houden over mogelijkheden van financiering van inrichtingsmaatregelen en beheer voor de patrijs;
- Hetzelfde geldt voor de communicatie met de WBE's in de gebieden. Het is aan te raden dit contact te verbeteren zodat de lokale jagers en opzichters op de hoogte zijn van de

activiteiten van de patrijzertellers en andersom. Dit kan door middel van het organiseren van een bijeenkomst vroeg in het seizoen voor jagers, vrijwilligers en de betrokken veldcoördinatoren van het Collectief VALA.

- Door de VALA wordt al sinds 2021 ingezet op gerichte coaching aan de deelnemers ANLb zodat kennis over de patrijs, de beheerpakketten en het uitvoeren van het daadwerkelijke beheer goed bekend is bij de deelnemer, zodat er beter op gestuurd kan worden in de praktijk.

Faciliteren patrijzen-tellers door SLG

- Hierbij blijft SLG inzetten op de volgende onderdelen:
 - Verbeteren communicatie tussen boeren en vrijwilligers, ook al wordt er vanaf de weg geteld.
 - Vrijwilligers stimuleren om contact te leggen met de grondeigenaren voorafgaand aan de telrondes;
 - Vrijwilligers stimuleren om tussentijds bevindingen te delen met de grondeigenaar;
 - Vrijwilligers stimuleren om relevante bevindingen/resultaten te delen met de veldcoördinator van het collectief.
 - In samenwerking met de vrijwilligerscoördinator van de groep kritisch kijken naar verdeling van tellers over de telgebieden en rekening houden met ervaring van tellers. Een onervaren teller aan een ervaren teller koppelen. Bij te weinig tellers gebieden herindelen of oproep nieuwe tellers en een cursus aanbieden.
 - Groepen stimuleren om een whatsapp groep te gebruiken om waarnemingen te delen en daarmee andere tellers te stimuleren ook te gaan tellen.
 - Vrijwilligers stimuleren najaar-/wintertellingen te doen.
- Cursus invoeren patrijzenwaarnemingen in Sovon wordt in 2023 opnieuw gegeven als er nieuwe tellers zijn, maar ook als bestaande tellers daar behoefte aan hebben.`
- Extra focus op invoer in avimap door tellers zelf.
- Telgebieden die 3 jaar niet geteld zijn of waar geen patrijzen zijn gezien, worden in overleg met vrijwilligerscoördinator en/of veldcoördinator opgeheven, zodat tellers gerichter ingezet kunnen worden.
- De vrijwilligerscoördinatoren hebben behoefte aan input ten behoeve van de evaluatie met vrijwilligers die zij zelf organiseren. SLG zal de concept beheerevaluatie delen met de vrijwilligerscoördinatoren en SLG zal ze benodigd kaartmateriaal verschaffen voor het nieuwe seizoen 2023, inclusief ANLb maatregelen die vanuit Collectief aangeleverd is.

Predatie en verstoring

- Het is aan te raden aan deelnemers ANLb en aangrenzende terreinbeherende organisaties om de akkerranden niet strak tegen de bosrand te leggen, maar juist midden op de percelen omdat uit onderzoek is gebleken dat dit de predatiedruk verlaagd.
- Ook is het aan te raden om de akkerranden niet langgerekt aan te leggen maar in blokken. Onderzoek uit Engeland wijst uit dat dit een preventieve werking op predatie heeft.
- Er is een wens om daar waar patrijzen broeden en/of koppeltjes met jongen worden waargenomen het gebied recreatieluw te maken, bijvoorbeeld door wegen/paden tijdelijk af te sluiten. Het is aan te raden dat vrijwilligers die constateren dat de recreatiedruk in een gebied problemen oplevert dit meldt bij de veldcoördinator van het collectief zodat gezamenlijk het gesprek met de gemeente/grondeigenaren kan worden aangegaan.
- Er is in 2022 nauwelijks predatie gemeld op patrijzen (alleen een vos in een triorand in Driel, Rivierenland).

- Loslopende honden hebben een versturende werking op patrijzen. Actieve handhaving is wenselijk tijdens het broedseizoen in gebieden waar de recreatiedruk hoog is en waar patrijzen broeden.

Territoria en beheer

- Aanvullend op deze rapportage zal SLG de veldcoördinatoren van het collectief kaarten aanleveren met daarop de vastgestelde patrijzenterritoria van 2022, de waargenomen patrijzen in 2022 (bezoekstippen uit avimap) en de waarnemingen uit de NDFF, zodat er een compleet beeld ontstaat en de coördinatoren over alle benodigde informatie kunnen beschikken.
- Het aantal berekende territoria van de patrijs is, in alle telgebieden in de Achterhoek tezamen, toegenomen van 170 in 2021 naar 181 in 2022. Het totaal aantal territoria in de focusgebieden in de Achterhoek is afgenomen van 143 in 2021 naar 126 in 2022.
- Dichtheden patrijzen is in Nettelhorst het laagst (1,3%) en in Hengelo-Velwijk het hoogst (23,7). Voor de overige focusgebieden ligt de dichtheid tussen de 3,6 en 12,3%.
- In focusgebieden Leestensche Broek, N18 en Montferland is groei te zien. Barlo, Neede Noord, Sinderen en Steenderen laten een stabiel beeld zien. Ondanks het droge weer en het negatieve effect op de insectenstand, zijn dit relatief goede resultaten.
- Geconcludeerd is dat niet alle tellers zelf de waarnemingen invoeren in Avimap. Daar waar de coördinator dat doet, is er geen probleem. Daar waar waarnemingen worden gemist, missen we data, waardoor het Collectief niet kan inspelen op lokale verbeteringen van het leefgebied van de patrijs.
Oproep aan alle tellers en coördinatoren, ook veldcoördinatoren: voer patrijzen die je ziet in.
- Uit de analyse blijkt dat er nog een aantal patrijzen-territoria zijn, waar genomen maatregelen op meer dan 1000 meter afstand liggen. Dit is het geval in de focusgebieden Hengelo-Velwijk en in mindere mate in N18, Montferland, Sinderen en Steenderen. Hier is het zinvol dat het Collectief VALA actie onderneemt door gebiedsgericht (bij de oranje en rode stippen) deelnemers voor ANLb te werven.
- De percentages waarop beheer ten behoeve van de patrijs wordt uitgevoerd, liggen in de meeste focusgebieden tussen de 1 en 2,5%. Alleen in Hengelo-Velwijk, N18, Sinderen en Steenderen liggen de percentages ANLb onder de 1%. Met name in deze focusgebieden is een flinke investering in beheer nodig om de patrijs een positieve impuls te geven om op 3% of 5% ANLb maatregelen uit te komen.
- Het algemene advies is om meer te doen in minder gebieden en op een beperktere oppervlakte, dus investeren in de aangewezen focusgebieden (gebieden met de hoogste dichtheden) voor de patrijs.
- Vanaf 2023 zijn weer nieuwe pakketten af te sluiten. Focus op de maatregelen voor bloemblokken en keverbanken, zoals toegepast in het Partridge-project (zie Bronnen en bijlage 5), evenals pakketten om de hungry gap in de winter op te kunnen vangen. Deze pakketten onder de aandacht brengen bij (potentiële) deelnemers en stimuleren dat er beheercontracten voor worden afgesloten.

Inventarisatie landschap tbv de patrijs excl ANLb

Het streven is 10% van het landschap optimaal in te richten voor de patrijs, waarvan ca. 5% wordt gerealiseerd door bestaand landschap en ca. 5% door gerichte maatregelen ANLb. Dan zou de populatie moeten groeien.

M.b.t. de 5% bestaand landschap is het advies is om in de toekomst een gebiedsscan uit te voeren per focusgebied, om te beoordelen hoe de situatie daadwerkelijk in het veld en een totaler beeld te krijgen van biotoop voor de patrijs.

Bronnen

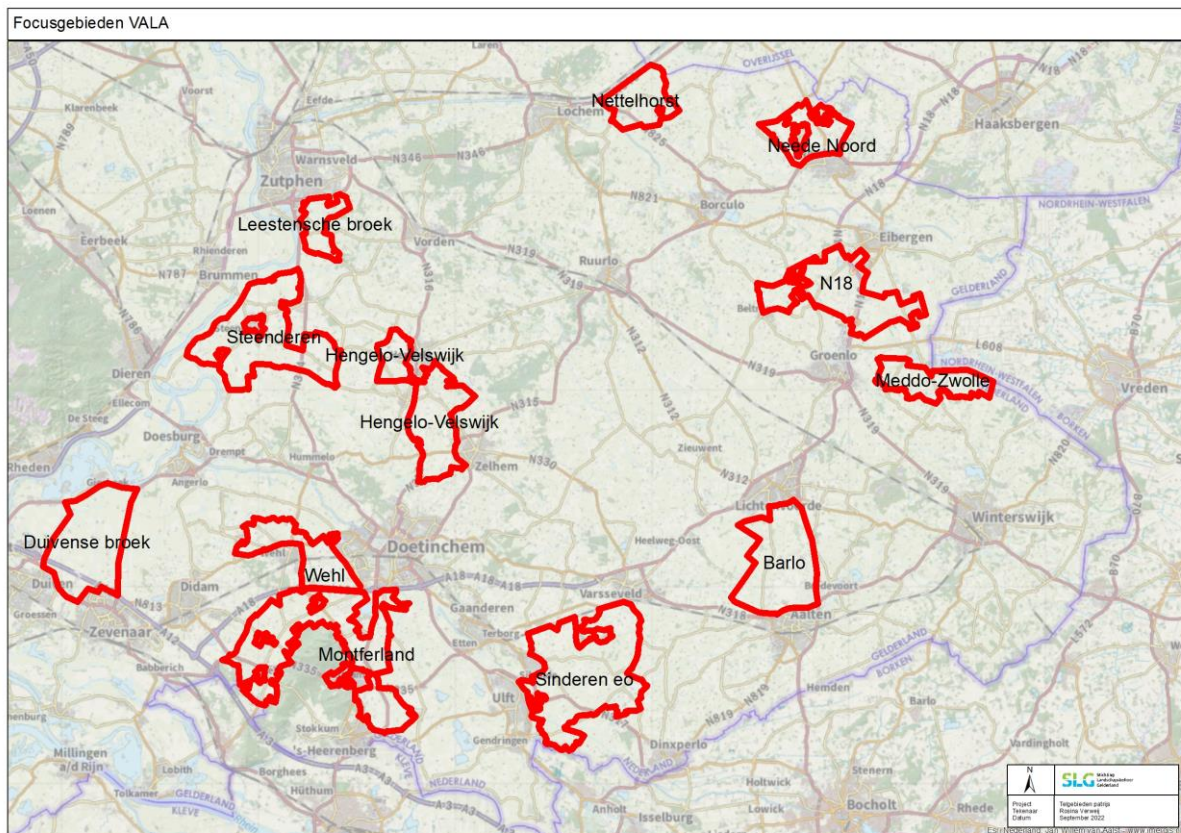
- Handleiding patrijstelingen en invoer op Avimap en Sovon-website, SLG 2021.
Te downloaden op <https://slgelderland.nl/assets/docs/pdf/Handleiding-invoer-patrijzen-2021.pdf>
- Partridge Leidraad en Factsheets 'Patrijzenbescherming, een leidraad voor herstel van boerenlandnatuur' met informatie over samenhang, keverbank, bloemenblok, patrijzenhaag, winterstoppel (pagina 13-16 zijn niet van toepassing).
Beide te downloaden op: <https://www.vogelbescherming.nl/bescherming/wat-wij-doen/onze-boerenlandvogels/kerngebieden-en-projecten/partridge1/informatiemap>

Bijlagen

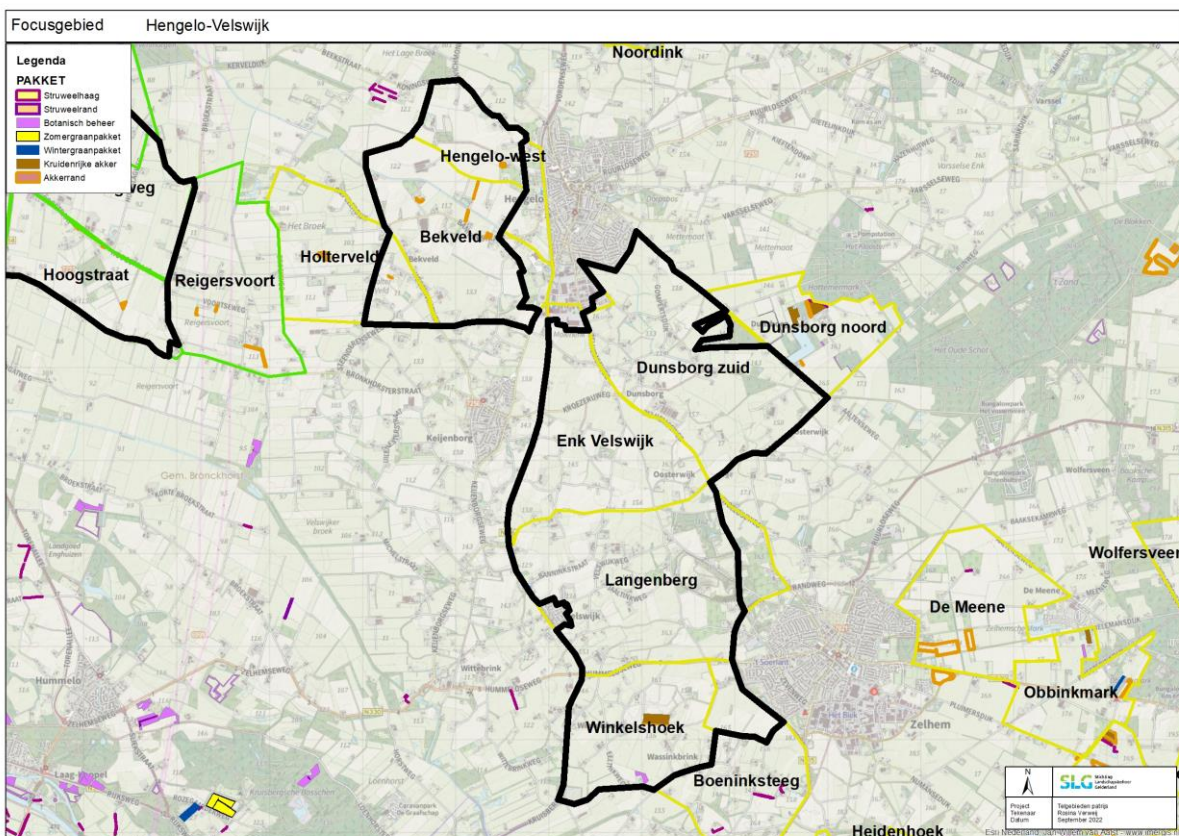
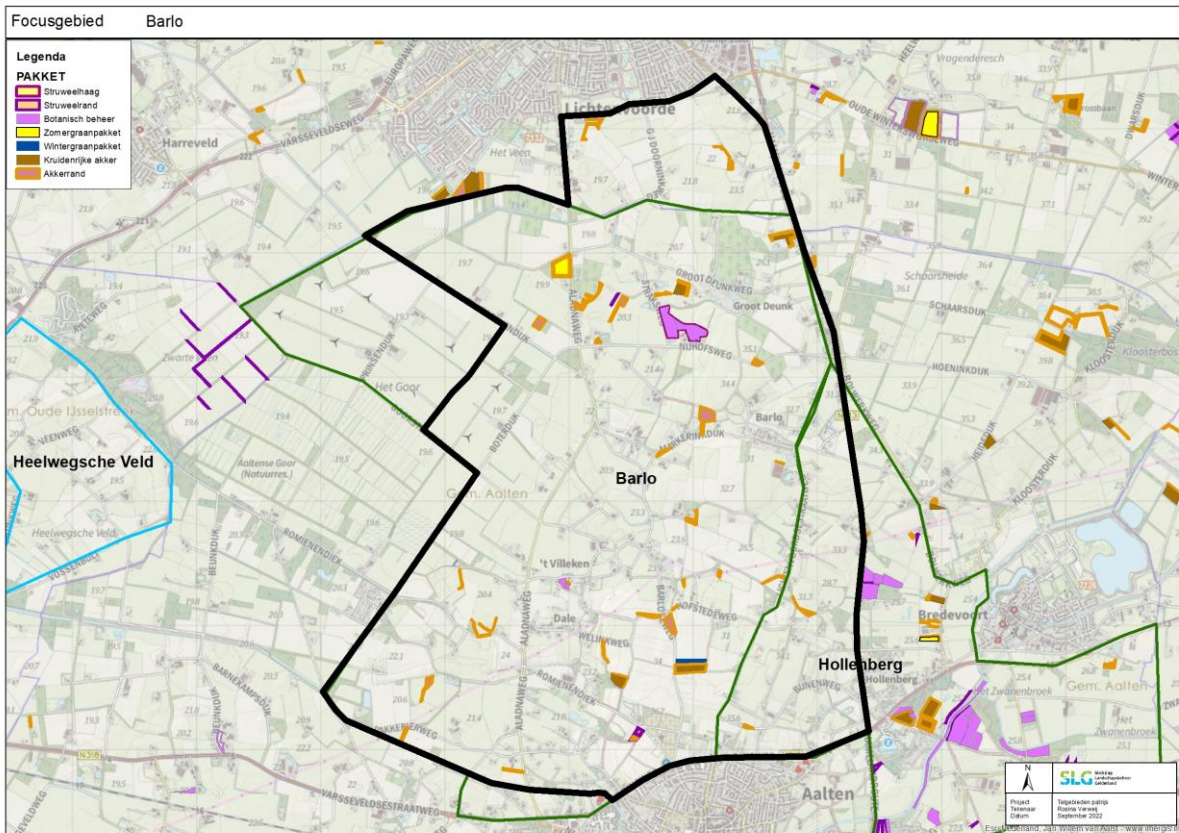
1. Begrenzing Focusgebieden Patrijs
2. Telgebieden patrijs per focusgebied
3. Telgebieden patrijs per deelgebied
4. Aandachtspunten vanuit de patrijzen-tellers
Belangrijkste opmerkingen gemaakt tijdens het evaluatie-overleg
5. Optimaal beheer en pakketten
6. Kaarten per focusgebied met bezoekstippen, territoria en waarneming.nl (los ZIP-bestand)

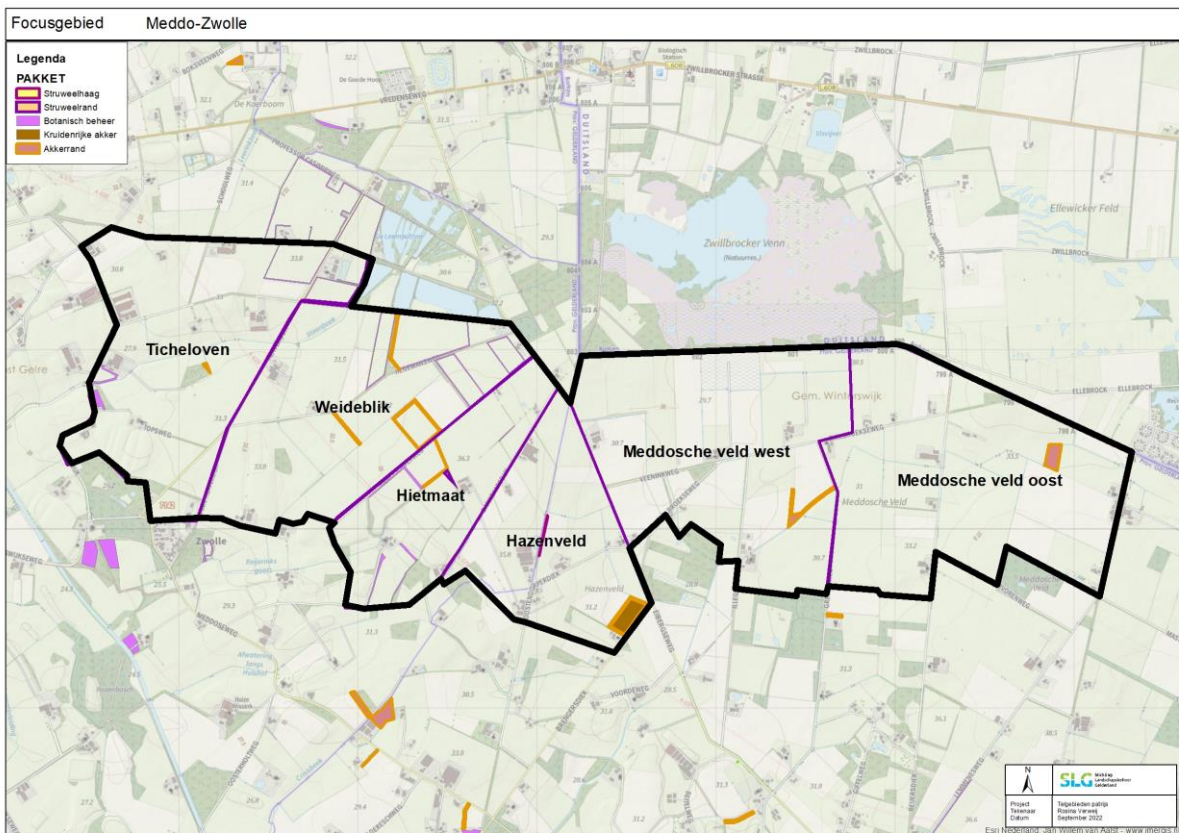
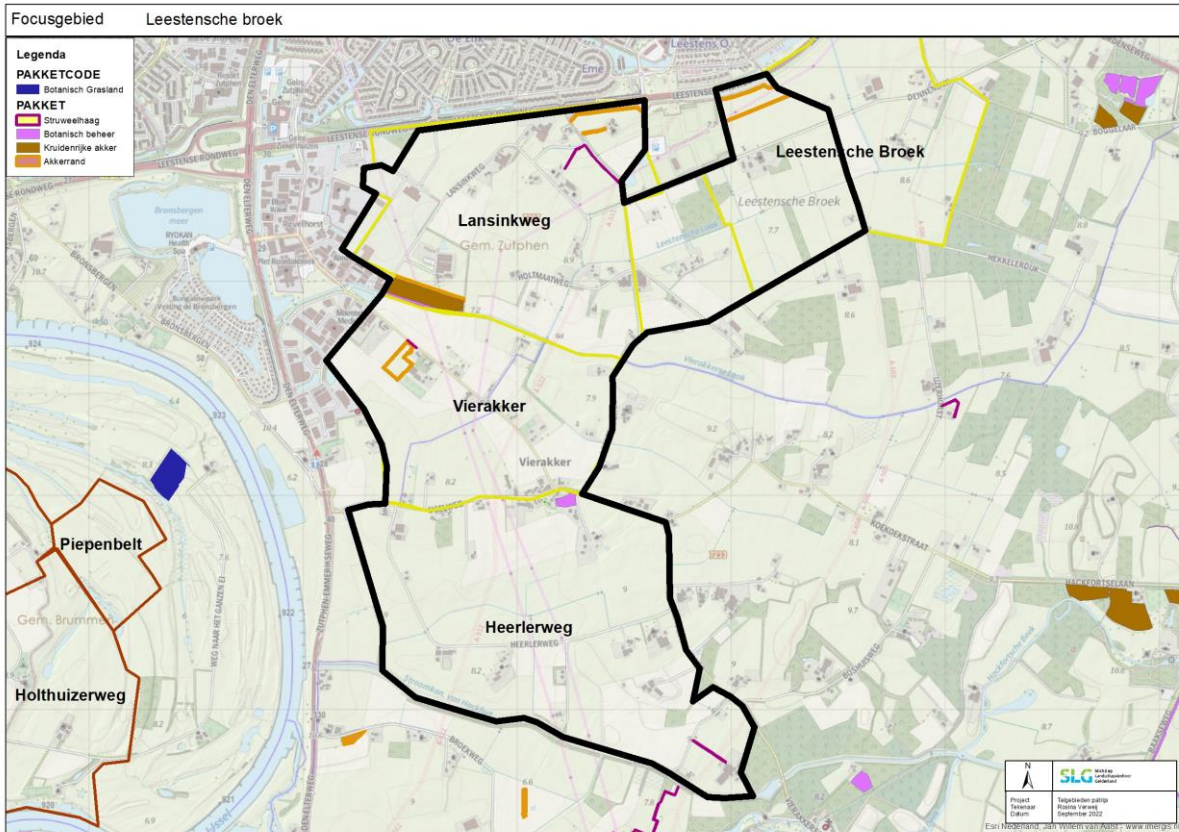
Bijlage 1 Begrenzing Focusgebieden Patrijs

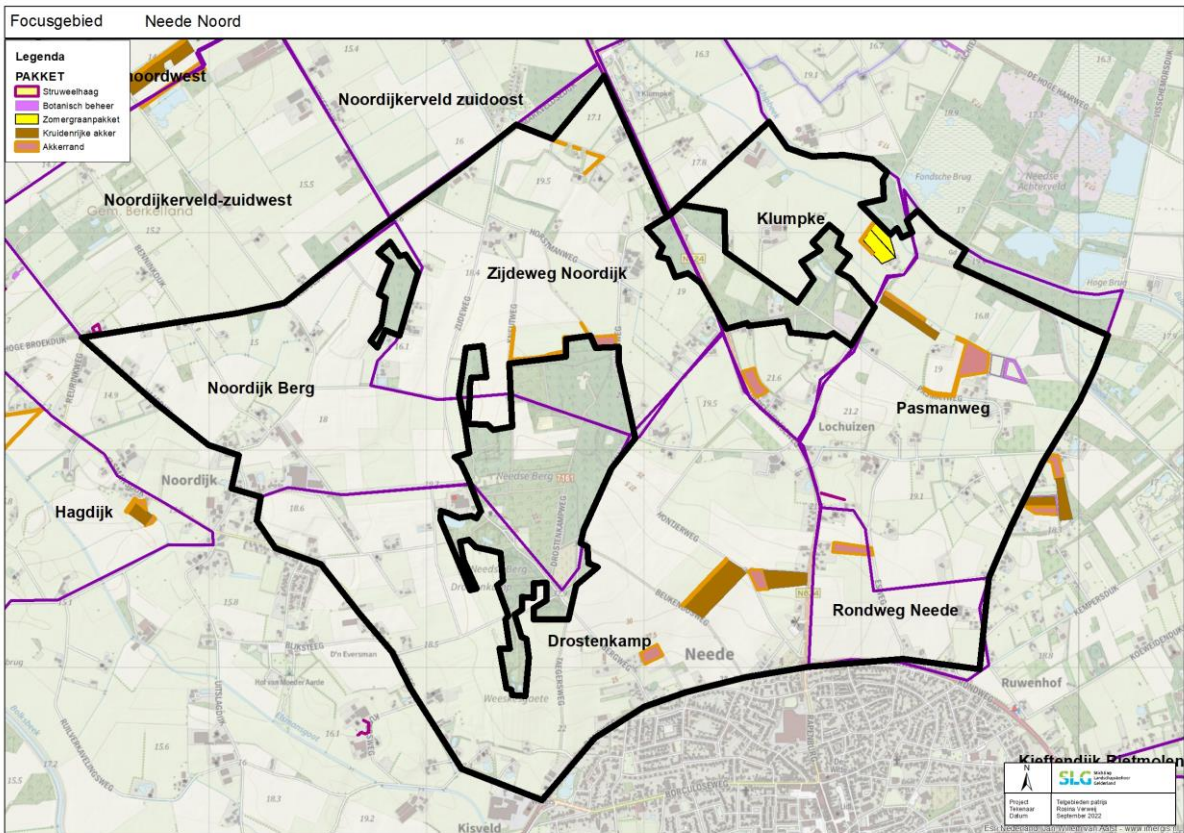
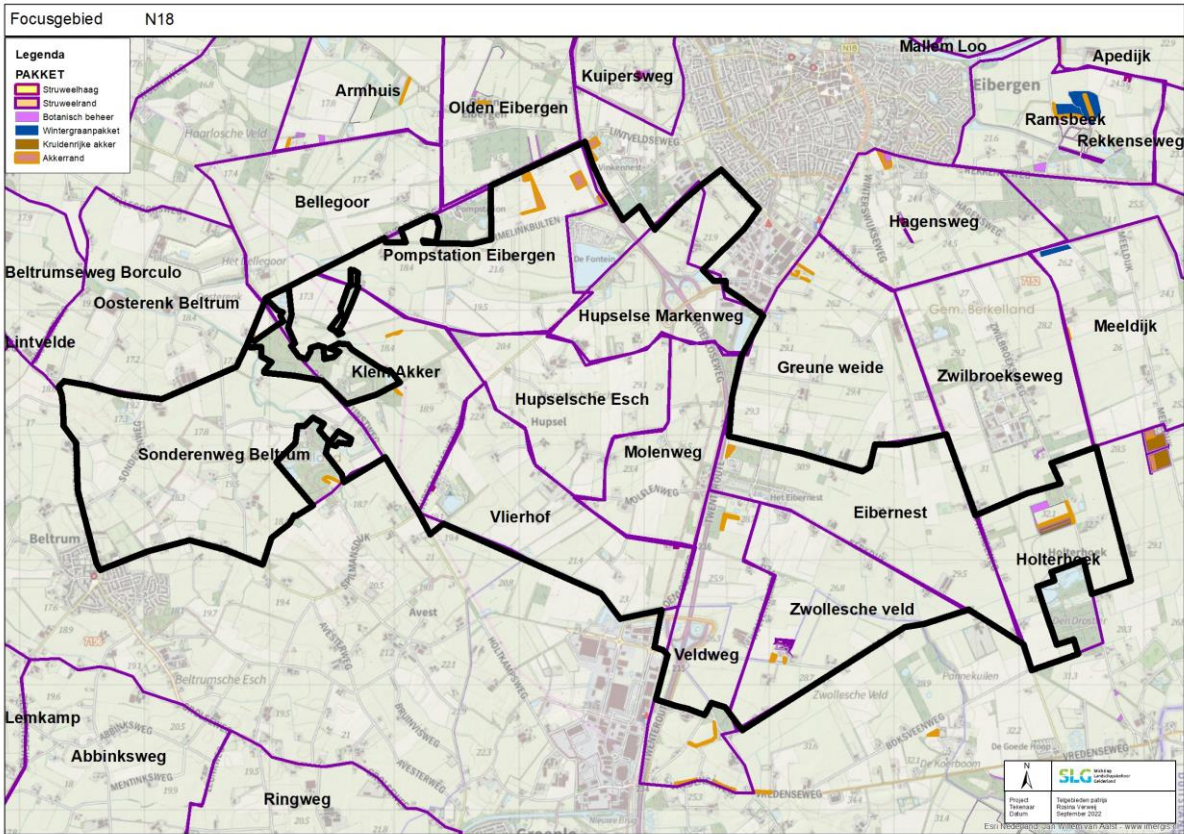
De focusgebieden zijn hier in rood afgebeeld.

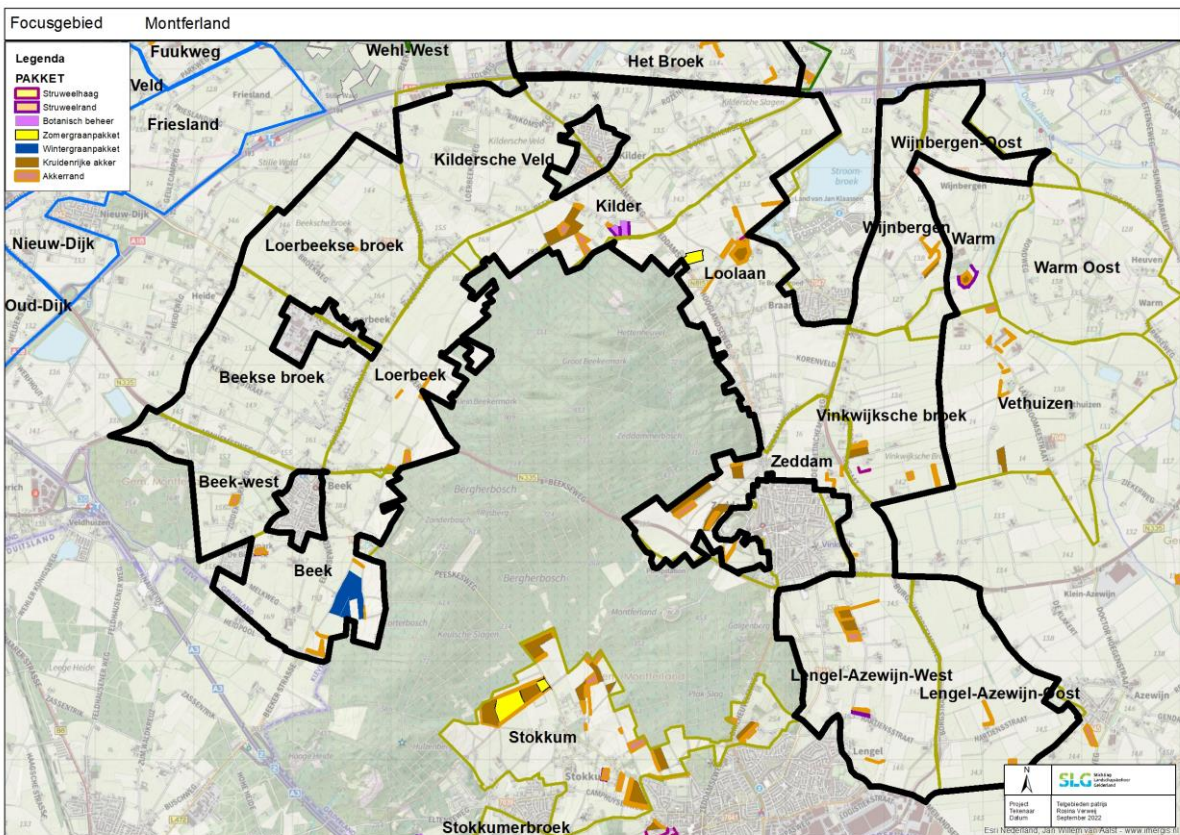
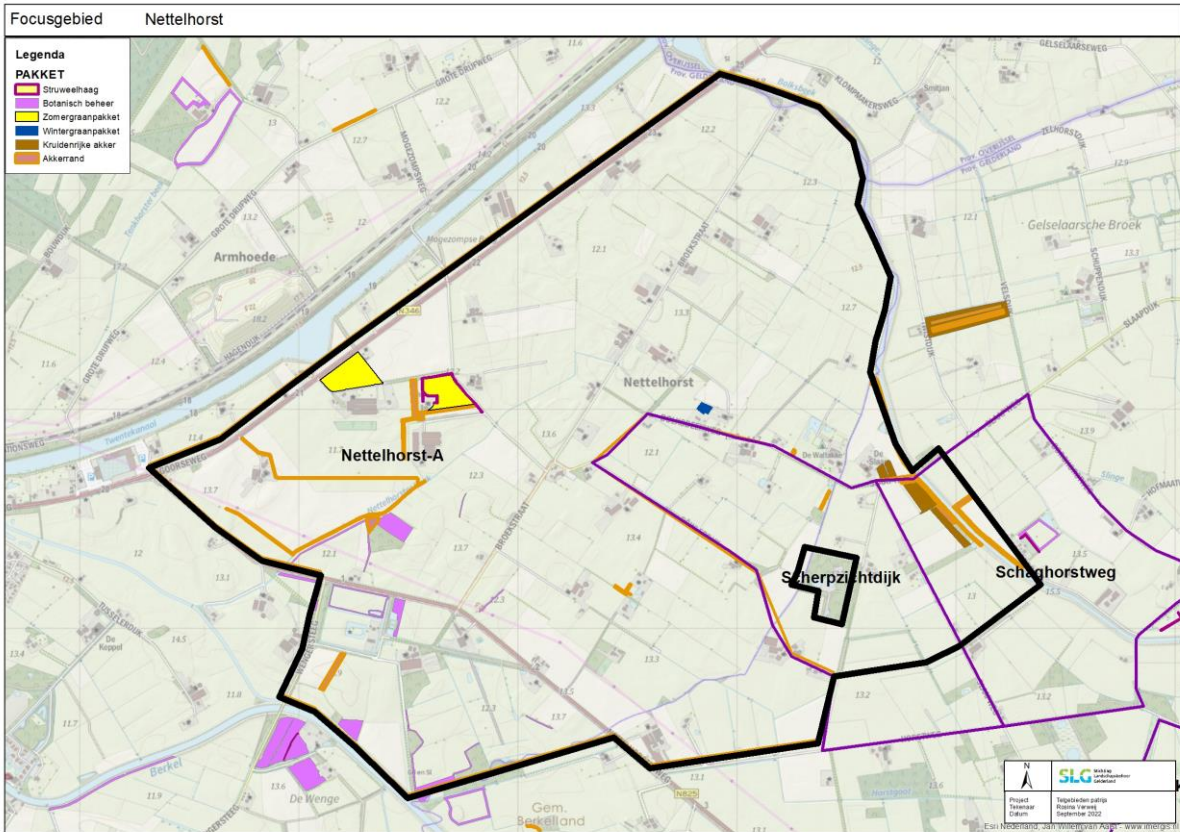

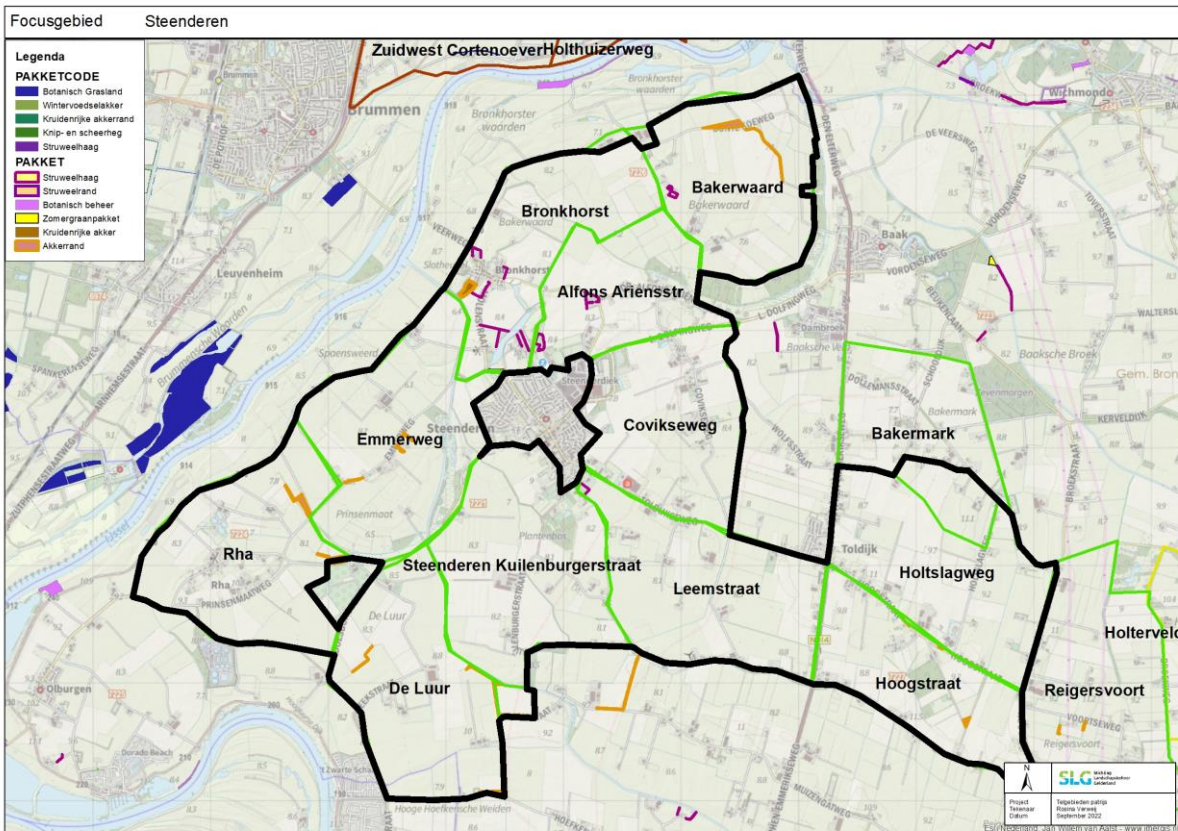
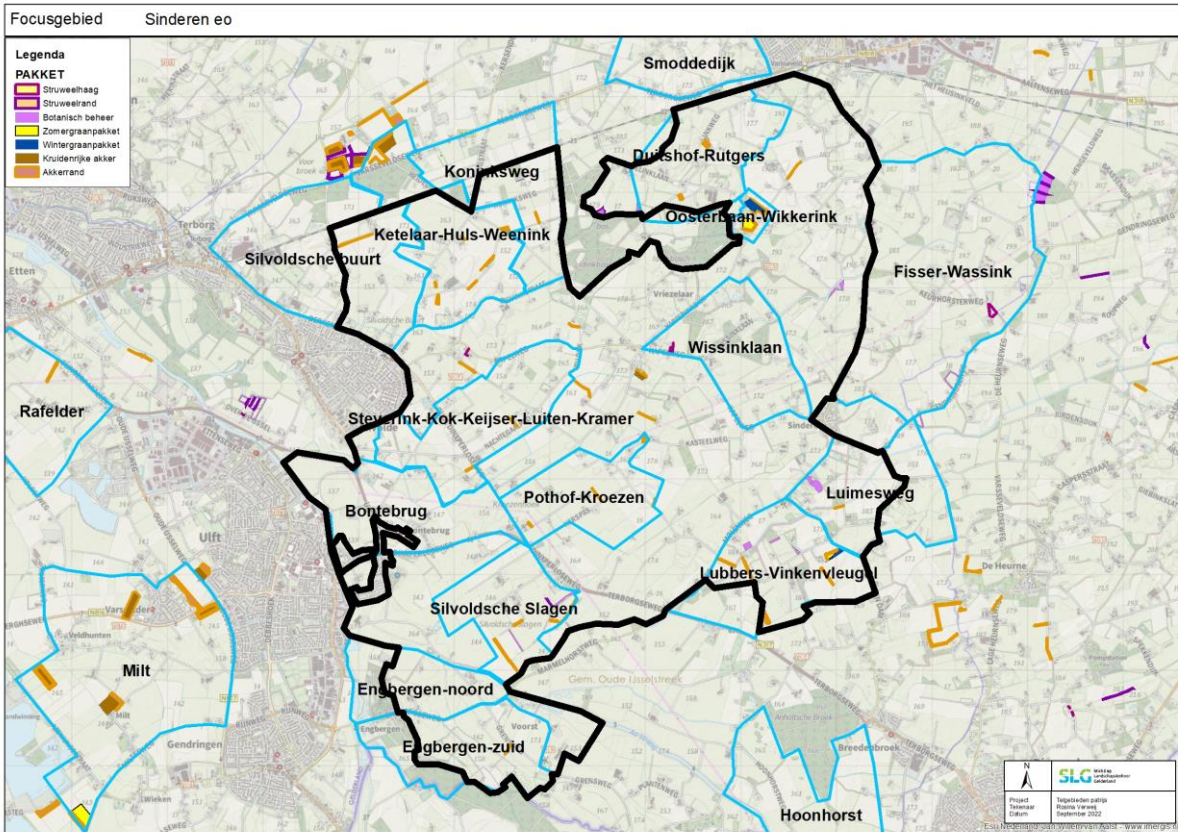
Bijlage 2 Telgebieden per focusgebied
De focusgebieden zijn hier in zwart afgebeeld.

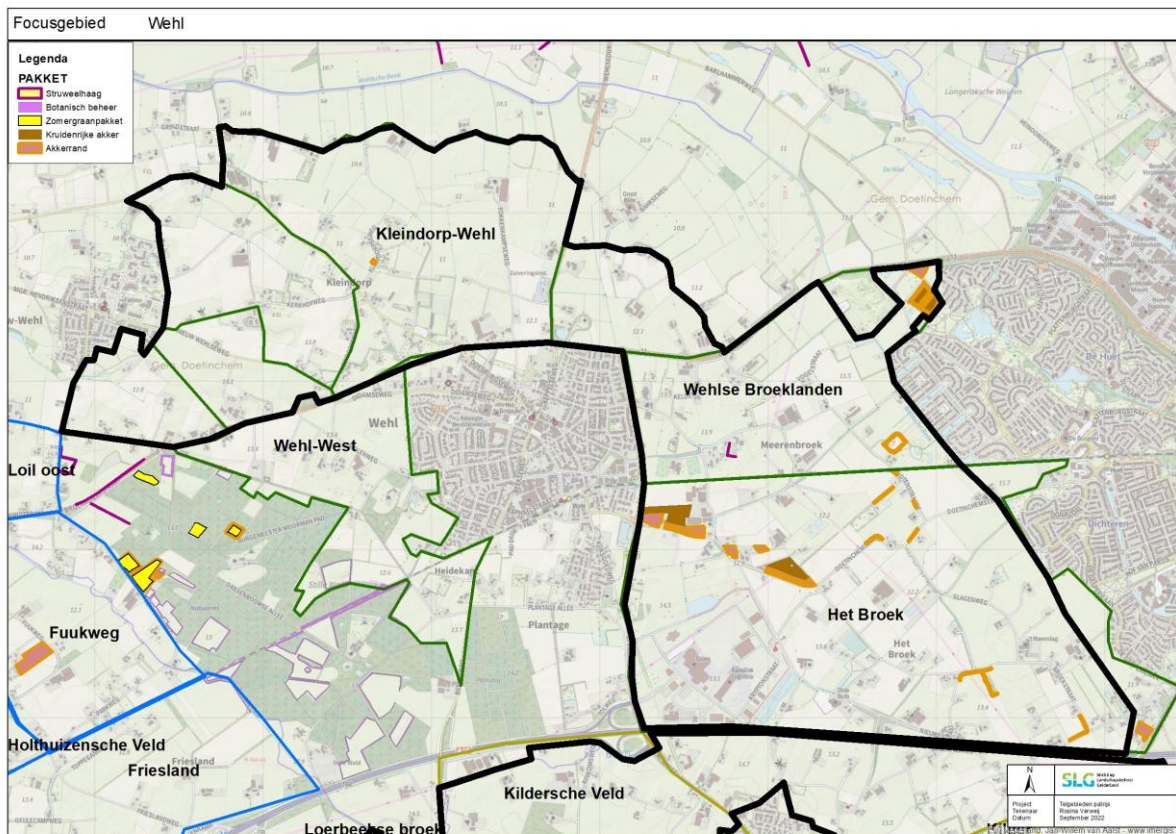

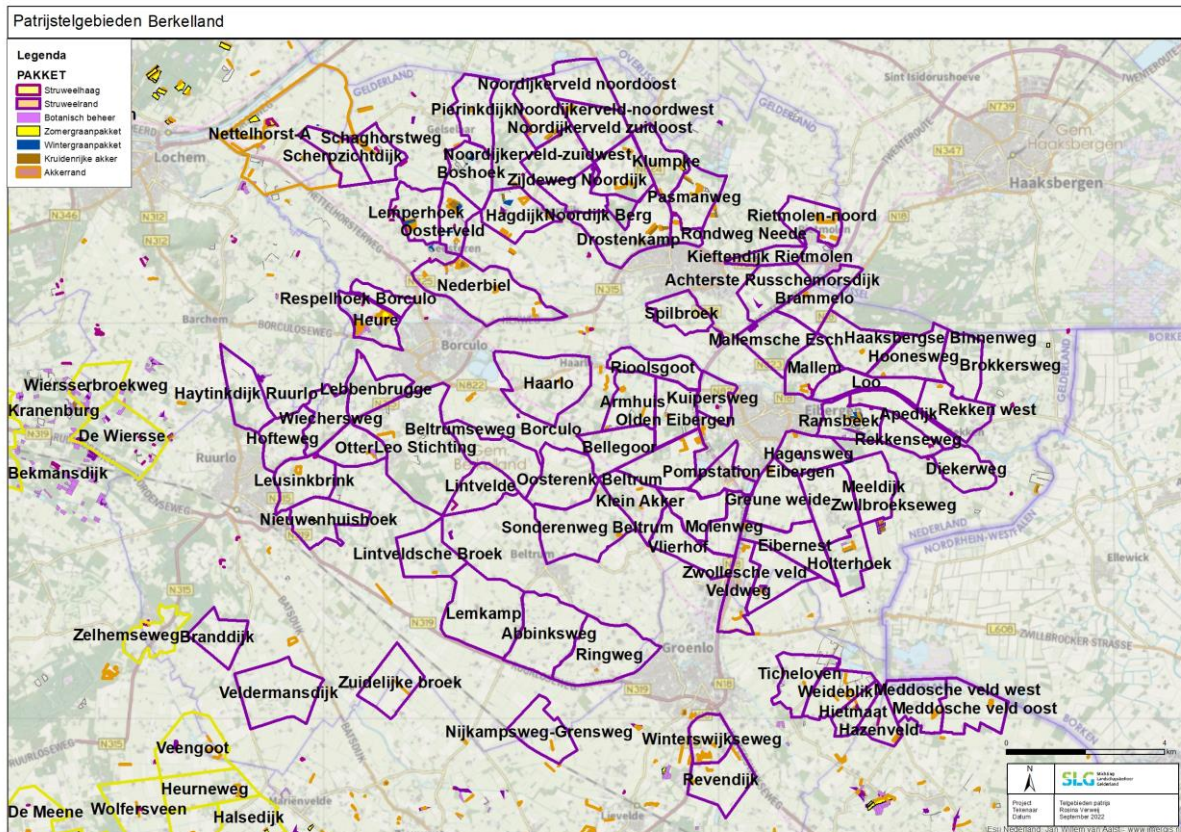
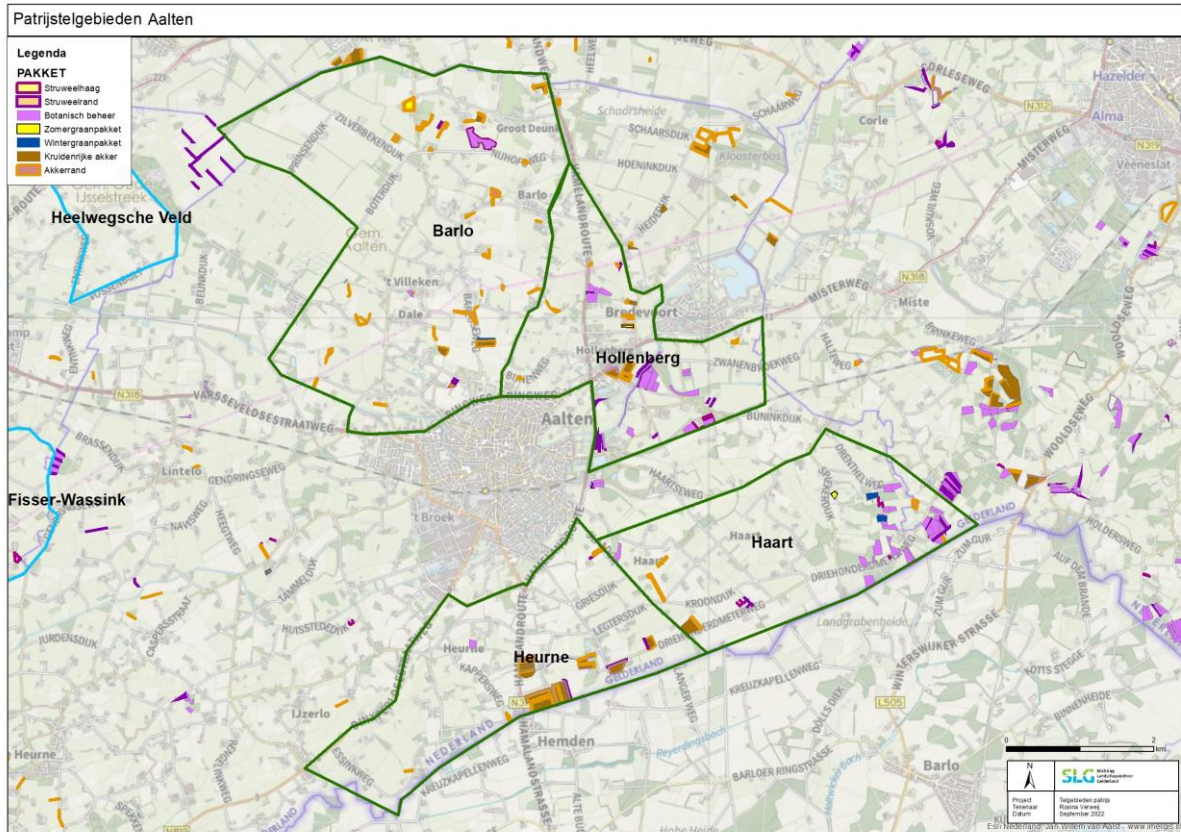

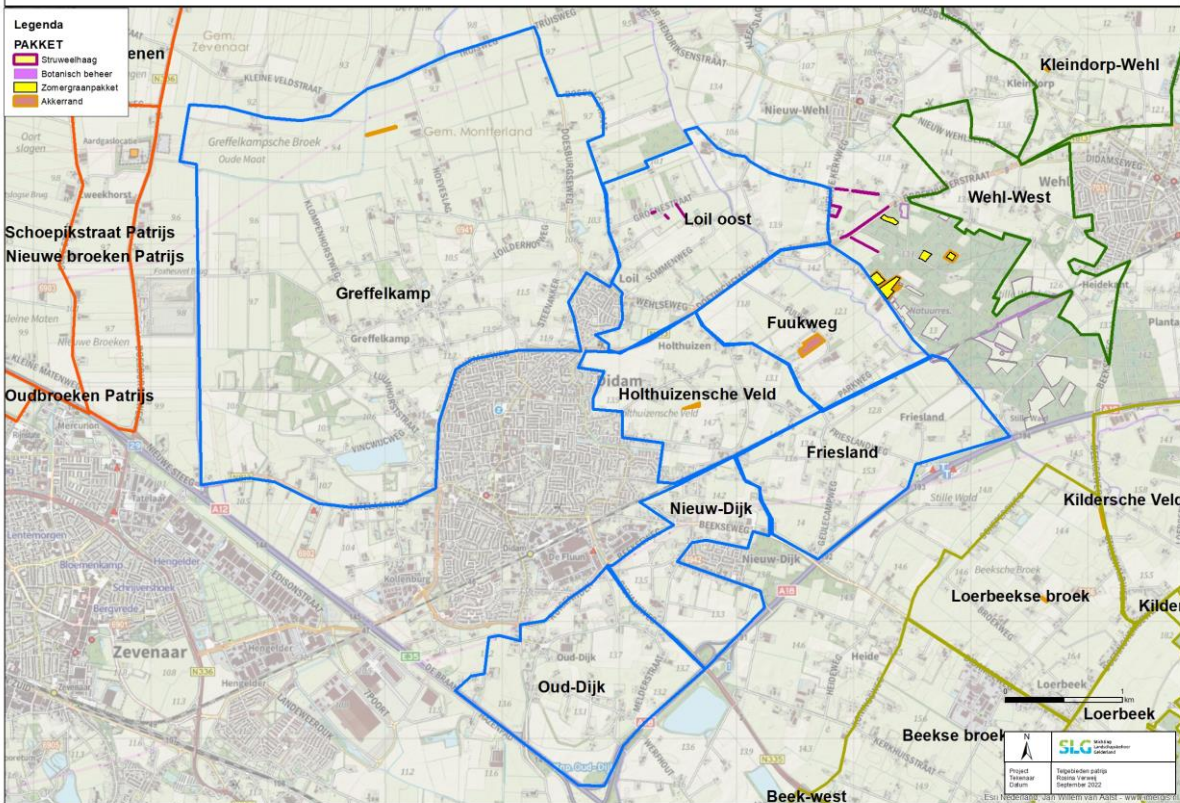

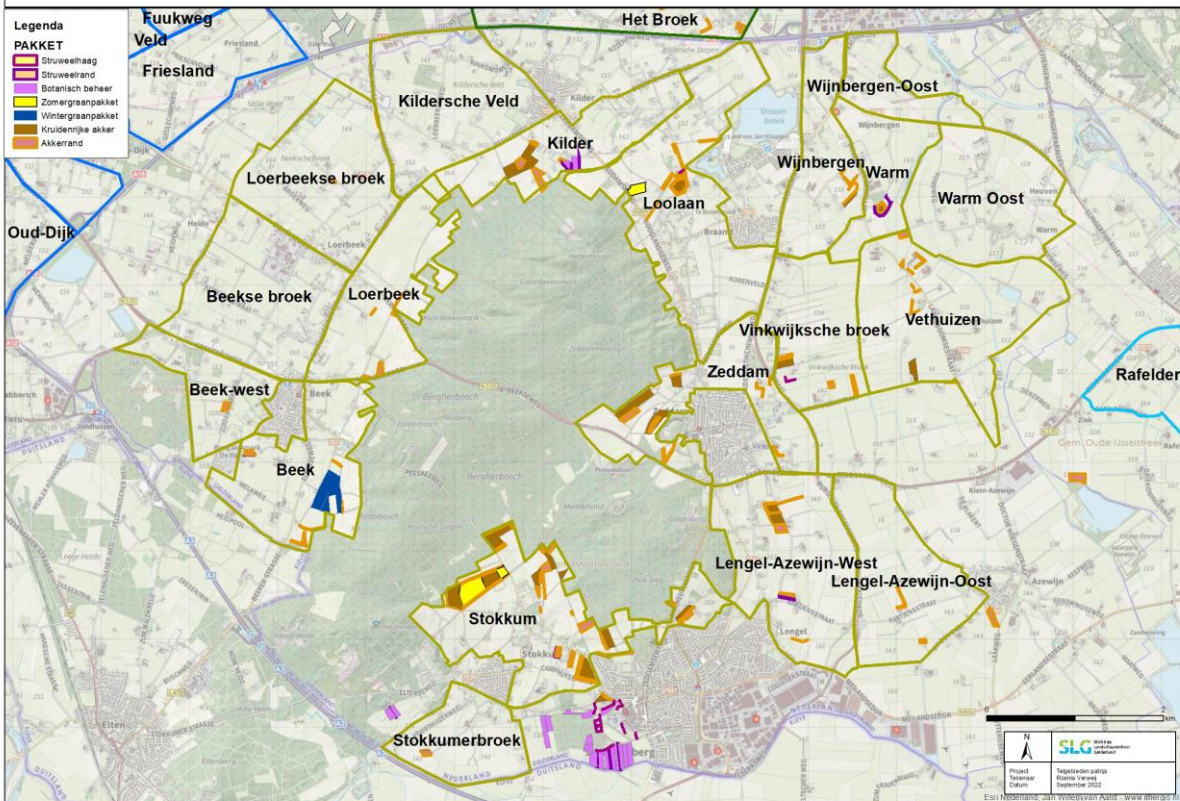
Bijlage 3 Telgebieden patrijs per deelgebied

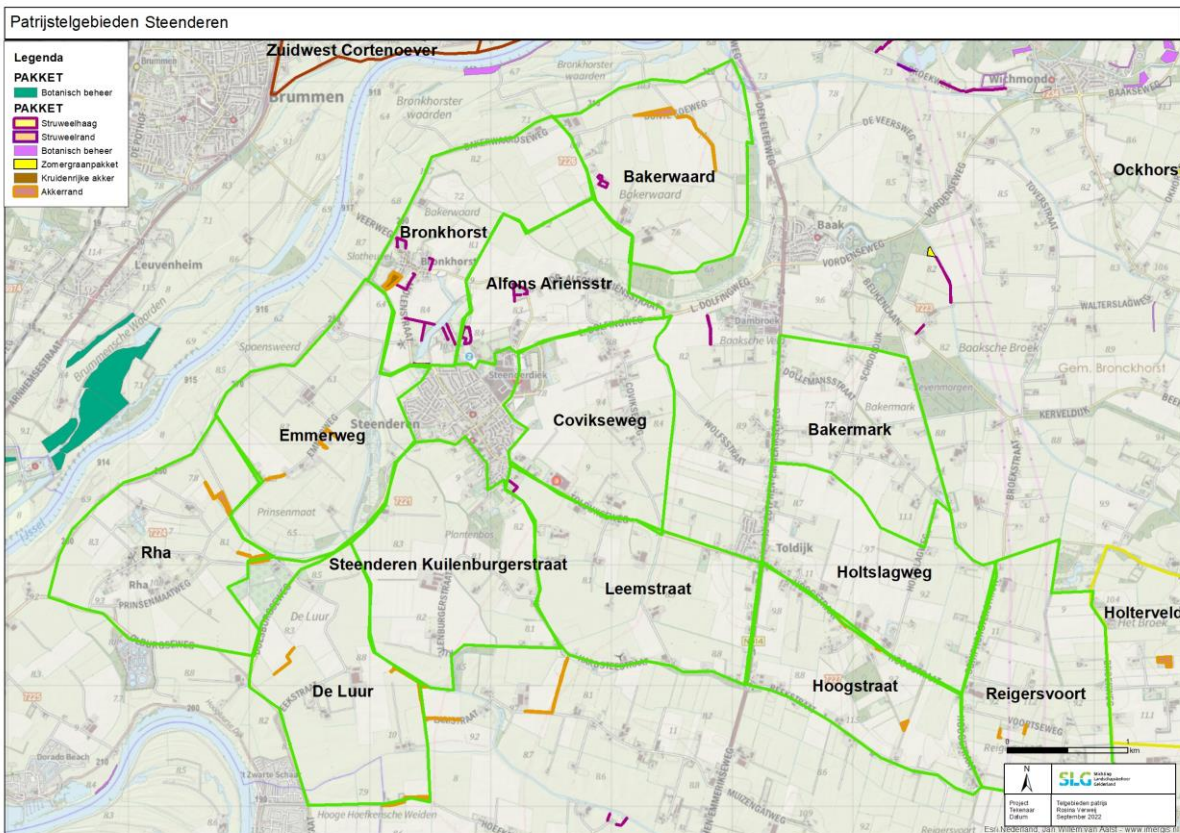
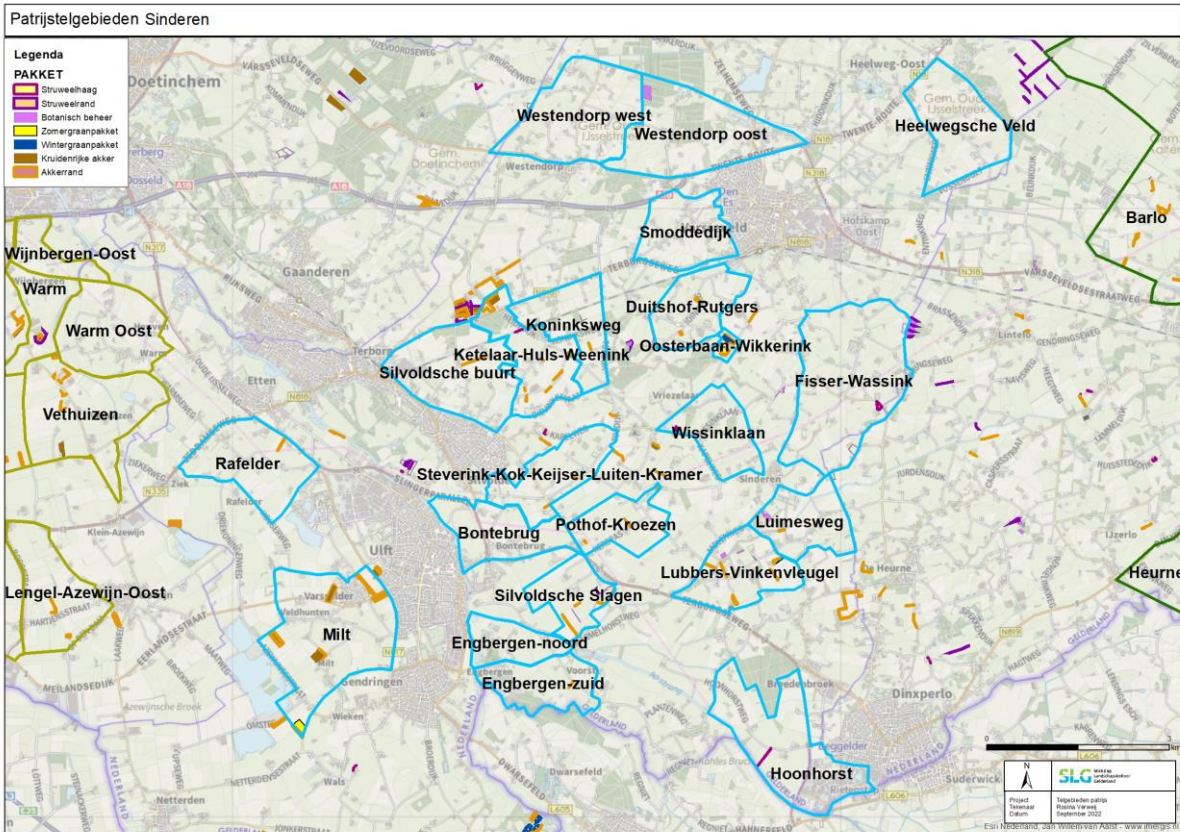

Patrijstelgebieden Didam

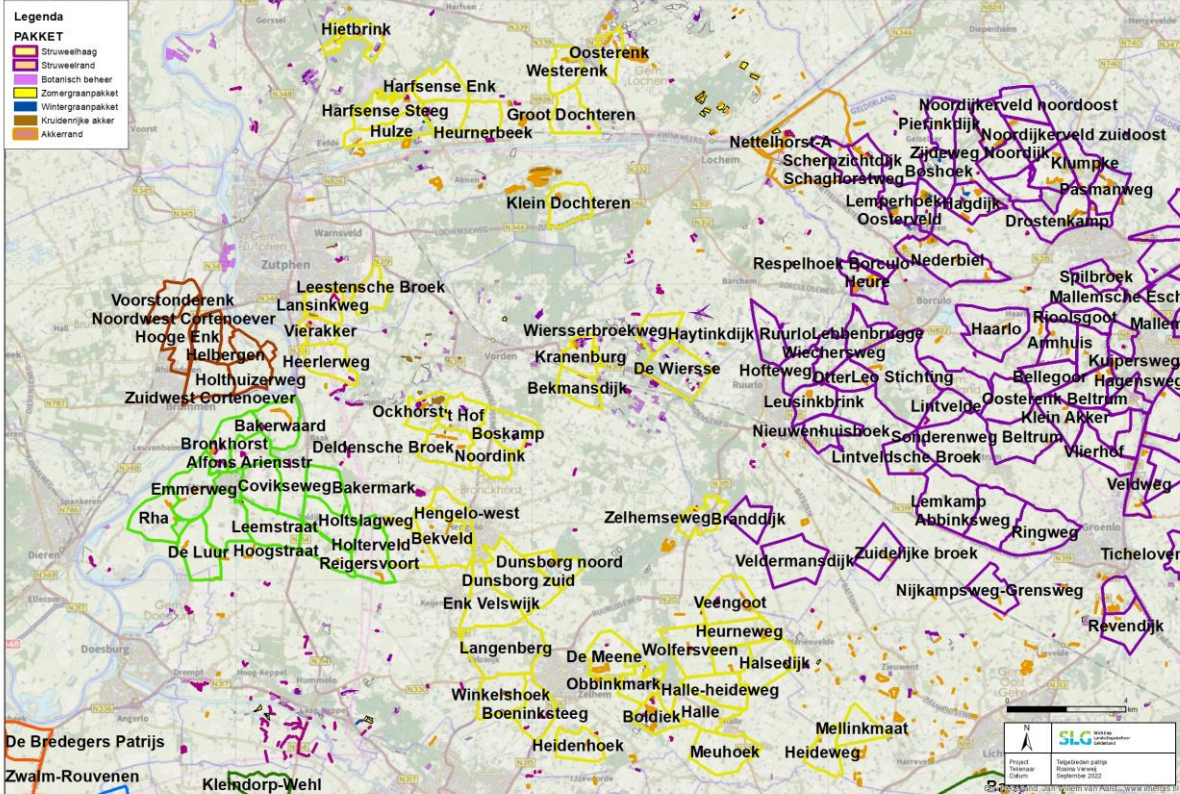

Patrijstelgebieden Monterland

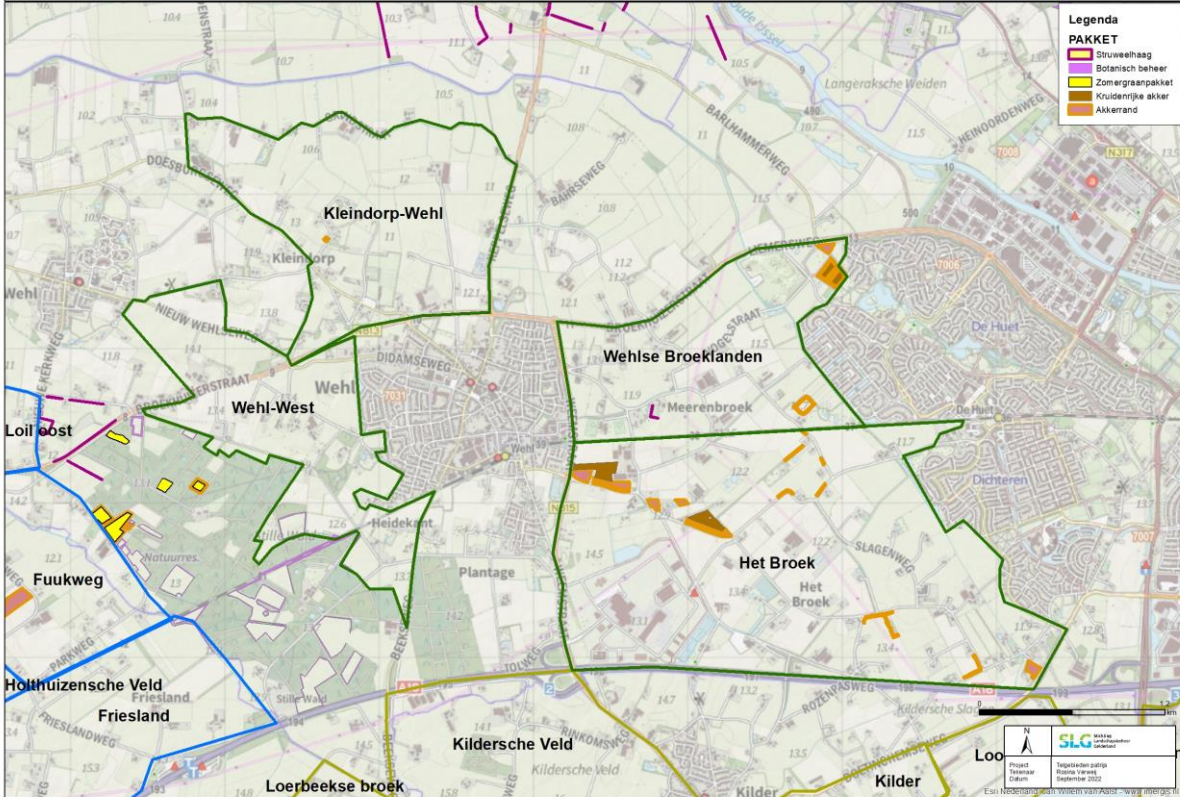

Patrijstelgebieden Vorden

Patrijstelgebieden Wehl

Bijlage 4 Aandachtspunten vanuit de patrijzen-tellers

Onderstaand de belangrijkste gemaakte opmerkingen naar aanleiding van de evaluatie-middag op 13 september 2022:

Regio Berkelland

- Veel patrijzen op de hogere esgronden van telgebieden Hupselsche Esch en Molenweg. Hier wordt intensief geteld.
- Er zijn meldingen van 6, 8 tot 10 jongen. Ieder jaar is de kluchtgrote anders. Deze zijn nog niet ingevoerd in Avimap.
- Met waarnemingen van waarnemingen.nl erbij wordt het geschat aantal territoria rond de 35. Dat lijkt al een aantal jaar zo te zijn.
- Focusgebied Meddo-Zwolle hoorde traditioneel gezien niet bij groep Berkelland. Weinig tellers daar, alleen westelijk deel is goed geteld.
- Veel telgebieden niet geteld of geen patrijzen.
- Sommige vrijwilligers tellen wel, maar voeren niet (zelf) in.
- Telgebied Lemkamp: stippen die niet van patrijzentellers zijn, maar van het Netwerk Ecologisch Monitoring (NEM) van de provincie Gelderland. Worden dit jaar voor het eerst meegenomen in de territoria berekening.
- Patrijzen in de winter veel te vinden bij de boerderijen langs de voerkuilen op het erf op zoek naar eten.
- Inlegvel van folder wordt wel gebruikt en ingeleverd.

Regio Montferland

- Inschatting is, met alle maatregelen bij elkaar opgeteld in het Montferland, dat er nu 6% maatregelen zijn voor de patrijs. 7% is de doelstelling.
- Patrijzen worden gezien in en om de boerderij. Kleinschaligheid, zand, rommel.
- Dit jaar voor het eerst keverbanken aangelegd: 3 stuks.
- Telgebied Beek: 3 jaar geen patrijs gezien.
- Voor het eerst lag er een nest in een akkerrand. Aanvulling vanuit de VALA: Waarschijnlijk lag het nest er ieder jaar al en is de akkerrand erbij gelegd.

Regio Vorden

- Telgebied Dunsborg zuid: 5 territoria.
- Telgebied Enk Velswijk 13 territoria.
- Telgebied Langeberg: 15 territoria.
- Vanaf 2023 beheer mogelijk in focusgebied Hengelo-Velswijk.
- Klucht van 24 patrijzen gezien. Deze is nog niet ingevoerd in avimap.

Regio Wehl

- Joop ter Welle heeft dit jaar niet geteld, want hij was niet in het land. Dat heeft veel waarnemingen gescheeld.
- Het focusgebied is groter dan de telgebieden. Besloten dat zo te laten.

Bijlage 5 Optimaal beheer en pakketten

In 2020 heeft SLG samen met het Collectief VALA een optimalisatieplan voor de patrijs opgesteld. Hieronder is een deel uit dit plan overgenomen.

De Partridge Leidraad beveelt aan om minimaal 7% van de oppervlakte in te richten met hoogwaardig habitat voor de patrijs, zo gelijkmatig mogelijk over het gebied verdeeld. Dit cijfer is gebaseerd op verschillende wetenschappelijke studies die hebben onderzocht hoe een toenemende hoeveelheid broed- en kuikenhabitat van invloed is op de overleving van patrijzenkuikens, (Bron, zie leidraad Partridge) en studies die bekeken wat de invloed is van braakliggende oppervlaktes, natuurgebieden, en zogenoemde 'Ecologische Compensatiegebieden' op een bredere range van boerenlandvogels en akkernatuur.

Uit Engels onderzoek (Walker et al 2018 Animal Conservation) blijkt dat in Engeland 5 tot 33% van de boerenlandvogelpopulatie toegang moet hebben tot minimaal 7% van het landbouwareaal met agrarisch natuurbeheer om de achteruitgang te stoppen.

Het advies van Eckard Gottschalk, universiteit van Göttingen, luidt om akkerbouwlandschappen predatorbestendig te maken met een aandeel van drie tot zeven procent geschikte oppervlakte in robuuste eenheden. Zijn advies voor optimaal beheer is om 6-7% van het gebied (5x5 km) in te richten met bloemenstrips. Als minimaal beheer houdt Gottschalk aan een minimum oppervlak van 100 km², met daarbinnen 3-5% van de oppervlakte met maatregelen. Kanttekening hierbij is dat Gottschalk uitgaat van grootschalige akkerbouwlandschappen, een ander type landschap dan de Achterhoek.

Bron: Eckard Gottschalk

Volgens Kuijper dient 3% van de landbouwgrond te worden ingericht als insectenrijk kuikenhabitat om de populatie te stabiliseren. Daarnaast zou 4 km aan lijnvormige elementen beschikbaar moeten zijn per km² voor geschikt nesthabitat.

Om de populatie te laten toenemen liggen deze aantallen hoger:

- 5% kuikenhabitat
- 6,9 km/km² geschikt broedhabitat

Kuijper is bij zijn onderzoek er vanuit gegaan dat er geen reductie van predatoren plaatsvindt in een gebied.

Bron: De patrijs in Nld: oorzaken van achteruitgang en mogelijkheden voor herstel (Kuijper)

Uit een artikel uit het themanummer Oriulus van het Belgische Natuurpunt blijkt de volgende sleutelfactor: Probeer aan 10% natuurvriendelijk terrein te komen in je gebied.

In het artikel wordt aangegeven dat uit buitenlandse studies blijkt dat dit een minimum is om echt opnieuw vooruitgang te boeken voor de soorten van het agrarisch gebied. (bv. Flade et al. 2006; Birrer et al. 2007; Henderson et al. 2012; Cormont et al. 2016). Met 5 à 10% bereik je hoogstens een *stand-still*. Met minder gaat de achteruitgang gewoon door.

Een groot deel van die 10% moet bestaan uit permanente structuren zoals graslanden, hagen, ruigtes, poelen, enz. Een hard % is hiervoor niet te geven, maar ¾ lijkt een aanvaardbaar doel. Dat andere kwart kan in tijdelijke maatregelen zoals vogelvoedselgewassen, onbespoten graanstoppels, en andere maatregelen die meegaan met een jaarlijks wisselend akkergewas.

Bron: Oriulus

De essentie van akkervogelbescherming is: houd minstens 10% van de oppervlakte vrij van bestrijdingsmiddelen en bemesting. Wat telt hiervoor mee: hagen, bloemrijk grasland, bermen, bufferstroken, kleine struwelen, oevers van watergangen, poelen en onverharde wegen.

Bron: Oriulus

Bijlage 6 Kaarten per focusgebied met bezoeksstippen, territoria en waarneming.nl (los ZIP-bestand)